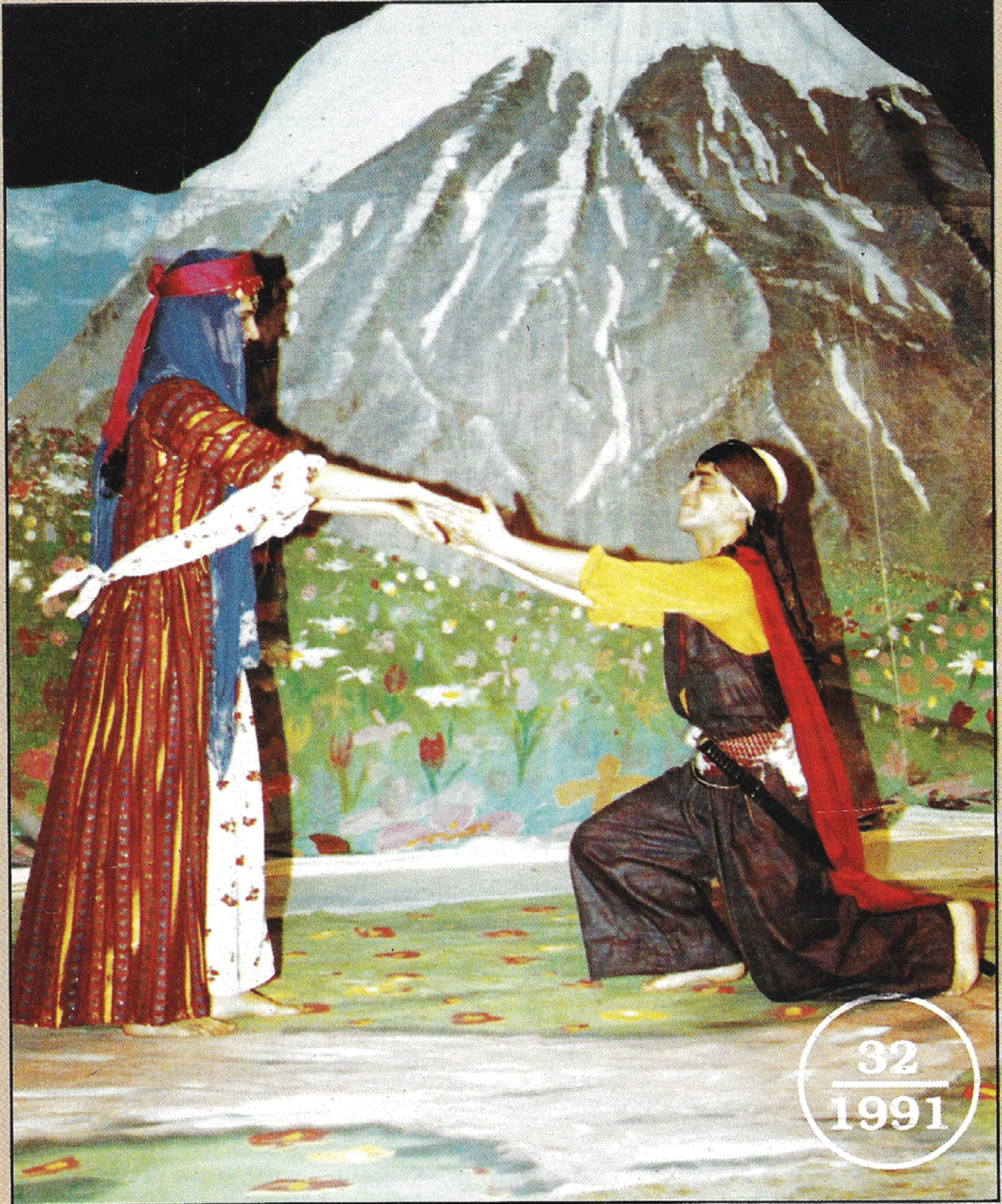

ROJANÛ

kovara huneri çandi û edebi

NAVEROK

Ji Xwendevanan	3
Li Ser Şêx Said- Baran	4
Helbest- A. Gernas	6
Kara Dizika Qatix- Seidê İbo	7
Şîera Kurdi ya Klasik, Sofiti û Mewlewi- A. Gernas	10
Meqamê Dawetê- Selma Lagerlöf	14
Destana Memê Alan û "Şanoya Mem û Zin"- Biro Bîlindci	16
Konferansa Navnetewî ya Kurd li Bonnê - N. Koçer.....	19
Ji Zargotîna Me - Stranên Serhildana Agîri I-A. Bazidi	22
Deranin- B. Zînar	25
Berevoka Terman.....	27
Quncikê Zarokan	28
Weşanên Nû	30

Sal: 13

Hejmar: 75, Çiriya Paşin 1991

ISSN 0283-5355

XWEDÎ: KOMKAR-Swêd

BERPIRSIYAR: Şeroyê BOTAN

NAVNIŞAN: Gustavslundsv.168,1 tr
161 36 STOCKHOLM

TELEFON : 08/ 26 23 75

HESAP NO: PG. 458980 - 0

UTGIVARE: Svensk Kurdiska

Arbetarföreningen

ANSVARIG UTGIVARE: Ş. BOTAN

ADRESS: Gustavslundv. 168, 1 tr.

161 36 STOCKHOLM

FAX: 08/ 26 23 75

J1 xwendevanan

Redaksiyona kovara Roja Nû,

Hevalên hêja û delal! Silavên germ ji bo we. Ez xorteki Kurd im û li Sovyetê dixwinim. Min çend caran kovara we li nik hevalan dit û bi rasti kêfa min gelek ji kovara we ra hat. Daxwaziya min ew e ku, hûn bo min hejmarên nû rêkin û her car berdewam bikin. Û di dumahikê da dibêjim, silavên min ên şoreşgeri bo we.

Hevalê we yê nû
Kawa Sulêman

Silav "Roja Nû",

Eva çend sal e, ez kovara "Roja Nû" distinim û bi hewaskariyeke mezûn dixwinim. Kurti bêjim, ev kovar bo min gelek eziz e! Nivisarên we yê reng bi reng, pîrsên wê pêşda kişandi ji kûraya dilê meriv xeber dide. Bi vê yekê girêdayi gerekê bêjim ku, zûman û zaravayên kovarê dewlemend e.

Redaksiyona delal, ev idi nêziki saleki ye, weki li bajarê Bakûyê Merkeza Çanda Kurda hatiye sazkirinê. Em hazır dibin, weki sala nû rojnama bi navê "Rengê Kurd" neşir bikin. Em ji we alikariyê dixwazin.

Li bajarê Bakûyê pirtûka min a sîsiya hatiye weşandinê, ez vê pirtûkê ji we ra dişinim.

Ez bê sebir hêviya alikariya we me. Bi silavên şirin.

Ahmedê Hepo-Bakû

Listikeke keçên koceran:

HAÇIÇKO

J1 Roja Nû ra:

D1 vê nameyê da ez dixwazim listikeke keçên koçeran bîdîm nas-kirin. Hêvidar im, hûn ji weşandina wê kêrhati bibinin. Carek din ji ezê listikeke lawan bîdîm nas-kirin. Bîminin di xweşiyê da.

Listika Haçîçko, li ser pêçiyên pê û bi xwehilavêtinê, digel straneki û bêmuzik tê listin. Ev listik ji alî keçên koçer va tê listin û ji alî hunera dansê va xwedî iddia ye. Lewra keçên koçer, di vê listikê da jiy-

an, daxwazi û hestên xwe didin xuyan û li ser xwe dilizin.

D1 listikê da keça ku bi ser keve, hevrika xwe ji birayê xwe ra tine. J1 ber vê yekê listikek him gelek balkêş e him ji bi xeter e. D1 dema iroyin da tenê wek listik heye, ango naveroka wê ya kevneşopî hatiye avêtin.

Ez û xwenga xwe Şariban, bi keçên ciranên me ra gelek caran vê listikê dilistin. Ez dixwazim li vê derê behsa rewşa psikolojîk a listikê bikim. Gava êvar dibû, em tev ji konan derdiketin, li cihê listikê li hev dicivayan û dest bi listikê dikirin. Xwişk û birayên listika Haçîçko hanhanka ciyê xwe digirtin. D1 vê listikê da keçên listikvan digel piştgriya birayên xwe yê helal dikevin lecê. Keçên Haçîçko li hem-ber hev cihê xwe digrin. Birayên wan ji li rexê wan ên rastê dişekinin. Herdu alî ji li nava çavên hev dinihêrin û bi hêviya serketinê ji hev ra meydan dixwinin. Têmaşevan, listikvanan dixin nava daireki û bi îşareta destpêkirinê tê dayin.

Keçên Haçîçko bi îşareta destpêka listikê ra li ser pêçiyên xwe dikevin reqsê. Listik li gor tempoya strana Haçîçko guhêrbar e. Figurên listikê ji her wisa li gor tempoya stranê guhêrbar û rengin in. D1 listikê da li ser pêçiyên xwehilavêtinê bê navbir dom dike û pê ra ji, listikvan destên xwe yek li pêş yek li paş li hev dixin. Şerteki dinê ji ew e ku, keçên listikvan tevi listikê strana Haçîçko bixwinin. Bendek ji strana haçîçko weha ye:

**"Haçîçko bînya kuçko
Zêr û zivê te diqetinim
Te ji birakê xwe ra tinim."**

Listik, heta ku yek ji listikvanan biweste berdewam dike. Ya ku biweste listikê wînda dike. Keça ku di listika bi lec da bi ser dikeve, wek gladyatora ku di meydana şer da bi ser keve bi şahî çavên xwe li hawîrdor digerin. Lewra keça serketi ji bo birayê xwe dikeve vê listikê da ku keça hevrik a binketi ji birayê xwe ra bine. Û gava keça serketi radike milê keça binketi û dibê rex birayê xwe, ev didem, li zora bira û pîsmamên keça binketi diçe û pîri çaran di navbera herdu berên listikê da şer diqewime. J1 ber vê yekê ji, ev listik di dema iroyin da zêde nayê listin.

**Îsayê Îskan
Tatwan**

LI SER ŞÊX SAÏD

BARAN

Ev kaside û du kîlamên jêrin li ser Şêx Said, piştî serhildana 1925 hatine gotin û nivîsin. Me ew ji raporeke resmi ya dewleta Tirk girt. Ev rapor bi destê Hasip Koylan hatiye nivîsin. Wi, ev rapor ji ber daxwaza wezirên Tirkîyê yê karên hundirî bi navê Hilmi Uran û Şükrü Sökmensüer, di navbera salên 1940-46 hazir kiriye. Bi daktîlo hatiye nivîsandin, 419 rûpelê mezin e. Xuyaye ku ev ji bo giregirên dewletê hatiye çekirin; dibe ku qasî 50-100 hebi hatiye zêdekirin û weki dîn veşarti maye.

Hasip Koylan wexta ev rapor hazir kiriye, sermufettiş bûye (berî wê jî li Gridaxê wali bûye), bona vê yekê, ji bo hazirkirina vê raporê kariye bigihije çavkaniyên dewletê yê veşarti. Gelek malûmatiyên (agahdariyên) ku di vê raporê da hene li ciyê dinê nayêne ditin. Ango ev rapor lêkolîneke fireh e li ser behsa Serhildana Şêx Said. Herçiqas bi destê memûreki dewletê hatiye nivîsandin jî, ji ber ku ne ji bo derva ye, bo hukûmet û giregirên dewletê ye, gelek tişt eşkere hatine nivîsandin. Ango ew, bi gotneke dîn, raya dewletê ya rasti ye li ser pîrsa Kurdi. Û di wê da tê gotin ku, serhildana 1925 serhildaneke millî ye, ji bo avakirina Kurdistanê serbixwe ye. Hin beş û delîlên vê raporê di sala dawî da bi destê Nesimî Fîratî di kovara Deng da hat belav kirin (1). Eger ev rapor bi temami û rojki berê çap be, gelek çêtir e. Bo min mecal tune û hêvî dikim ku nivîskar û zanayên Kurd vi kari di demeke nêzik da safî bikin. Ez li jêr behsa wê kasideyê û herdu kîlamên dikim ku di derheqê şehidê mezin Şêx Said da hatine nivîsandin û gotin.

Nivîskarê raporê ev kaside û kîlamên ku bi Kurmancî hatine gotin, tevî Tirkîya wan nivîsandiye û weki dîn li ser wan tiştêk ne gotiye. Ango li ku derê, ji aliyê kê hatine gotin ne xuya ye. Ez li vir tenê Kurdiya wan dînvîsim. Lê min, her yek ji wan du car nivîsi: Yekemin car, weki di raporê da hatine nivîsandin, usa ku, herçi bixwazî lê binêrin û

li ser bifikirin. Lê, ji ber ku mufettişê Tirk bi Kurdi nîzane, di nivîsandina wi da gelek xeletî hene. Ji ber vê yekê, bo ku xwendekar çêtir jê fêhm bikin, min ev kîlam gor alfabe ya Kurdi carînan nivîsi.

Kîlama Yekem (Şiklê esli)

Ağa o lo.. Ezi çûme şehri Diyarbekiri taviya berfî berani dû hoşşan.

Destê çiyek ji babilî Ali Haydaran lite ser terziya di nukîşan.

Ağa o, tû neke li habera Hacı Hamdi Begî rumî beke sey babilî Rumiya bibahtin, te bi vine şehri Diyarbekiri vi dar de ke.

Ağa o, lo miro.. ezi çûme şehri Diyarbekiri, derî dükkanî van terziya.

Fermanî babilî Ali Haydar beke Şemseddin avî-tîne ustiya..

Ağa o, tû neke bi haberi hacı Hamit Begî rumî neke, say babilî rumîya bibahtin tebe herne şehri Diyarbekiri bi darda ke ağa o lo miro..

Ezi çûme şehri Diyarbekiri serkahni cûte zabî-tî rumî vi kûri kerî li pişî sakîni ji pisira vetke nişani Hamidî.

Ağa o, tû neke li habera Hacı Hamdi begî rumî neke.. Say babilî rumîya bibahtin, vi te behere şehri Diyarbekiri li dar da ke.

Kîlama Yekem (Bî şiklê rastkîrî)

Axao, lo! Ezê çûme şehre Diyarbekre, taviya berf û barane dixuşuşand;

Destek cîl ji bavê Eli Heyder ra li te, ser terziya dimeqîşand.

Axao, tu nebi bi xebera Heci Hemdi Begê romî biki, segbavê romîya bêbext in, wê te bibe şehre Diyarbekirê, wir dardake.

Axao, lo miro.. Ezê çûme şehre Diyarbekirê, derê dikanê wan terziya;

Fermana bavê Eli Heyder, kekê Şemseddin avêtine stûya..

Axao, tu nebi bî xebera Heci Hemid Begê romî bîki, segbavê romiya bêbext in, wê te bibe şehre Diyarbekirê bî dardake; axao, lo miro!

Ezê çûme şehre Diyarbekirê, ser kani, cotek zabîte romî, wi kurê kerê lî pişt sekîni, jî pêsi-rê vedike nişanê Hemidi.

Axao, tu nebi bî xebera Heci Hemdi Begê romî bîki, segbavê romiya bêbext in, wê te bibe şehre Diyarbekirê bî dardake.

Kılama Duduyan (Bî şiklê esli)
"4" Kılama Şêx Sait - "Beşê Yekem" (*)

Heyvi heyvi.. hasreti gute kudreti. Tu rabe lî dari malî nihîe vi delaletî.

Sad mirî me kuştin, dû sad mirî me birne kela Malazgiri ber şavutî. Heyvi heyvi.. Ezi heta hoş bîm lî daradûnî, dengî derdî babî Ali Rıza dî dili min dernayî.

Hasreti kut kudreti. Vi subî dili bir kine kine, tîrsa buvî tîrsîye askerî Cumhuriyetî girane, pişîya hesirî hududî İrani veşerîne.

Ezi hatta hoş bîm lî daridûnî derdê babî şeyh Ali Rıza jê dili min deryanî.

Klîma Duduyan (Bî şiklê rastkîrî)

Heyf heyf!. Hesretê gote Qudretê: Tu rabe lî derî malê bînhêre, vê delaletê;

Sed mêrê me kuştin, du sed mêrê me birne Kela Melazgirê, ber şewatê. Heyf heyf! Ezê heta

xweş bîm lî darê dînê, dengê bavê Ali Rıza jî dilê min dernayê.

Hesret gote Qudretê. Vê sibê dili pîr kîne kîne e, tîrsa bî wi tîrsî ye, eskerê Cumhuriyetê giran e, pêşîya hêsirê hudûdê İranê veşerîne.

Ezê heta xweş bîm lî darê dînê, derdê bavê Şêx Eli Rıza jî dilê min dernayê.

Qesideyek ku bo Şêx Said tê gotin (Kurdi)
(Bî şiklê esli)

Ey cihanda dî cihanda tekîrî
Buya çandî nîf alem yayda teziya sed muşteri
Hazretî sanî mükemmel vehûbe ebî Şeyh Ali
Bu fedai kavli Ahmet sed velî bûn muşteri
Vaktî idamî ifadan şengû şah
Dî hitama mahkemeyda ehli cennet mubşeri
Jî nûkteî keşfî vilayet mahîre
Kuvvetavî çî dî zanu sed melai meşari
Jî amimen vaktûbî zulmen şehîda
Ev merakîbî hesaban lev be Ahmetra maan
Dî vira terfîk cidalû barîzen
Zûmrei vi salihani bî hesabu bemehan
Rumyan şev kap hejandîm bî gurur
Hulleyî cennet dî hatûn bî selatu bin kefen

Qeside (Bî şiklê rastkîrî)

Ev cihada dî cihan da te kîrî
Bûye şan dî nav alemê da te ziya sed muşteri
Hazretî Sanî mukemmel vehûbê ebû (babî)
Şêx Eli
Bû fedai qewlê Ahmed sed velî bûn muşteri
Wextî idam û ifadan şeng û şox
Dî hitama mehkemê da ehli cennet mubşeri
Quweta wi çî dîzanîbû sed mela û meşayîq
Jî almên wexta bî zulmen şehîd e
Ew merakîbî hesaban lev (tev) bî Ahmed ra
man
Bî wi ra terfîq cidal û barîzen
Zumreyî vi salîxdanî bê hesab û bî mehan
Romîyan şev kap hejandîm bî xurûr
Hulleyî cennet dîhatûn bî selat û bûn kefen

Jî ber ku zîmanê vê kasidê giran e, gelek gotînen Erebi tevlê ne, bî alîkariya tercuma wê ya Tîrkî, gor Kurmancîya iro lî jêr şerh dikim:

Ev cihada ku te kîr dî cihanê da
Wek ronahiya sed muşteri (1) deng da
Bavê Şêx Eli cardîm gîha kemalê
Jî bo qewlê Pêxember sed velî (2) canê xe
fîda kîrîm
Dema pîrs û dardakîrînê şeng û şox bû

Dı dawiya mehkemê da jê ra mızginiya cenetê hat

Jı fêmkırına batınê (3) gelek hunermend bû
Dı vi ali da sed zana û şair (4) berê wi ne dıgirt

Ew kesên zana ku bı destê zalıman şehid bın
Ew lı wê dinê bı Pêxember ra ne û lı gune û sewaban dınêrin

Ewên ku hevalên wi bûn lı şer û pevçûn
Hemû bê gune ne û tıştek ji wan nayê pırsin
Romıyan şev bendê sêpiyan hejandin, bı pozbılindi

Cılên cinetê dihatın bı selat û dibûn kefen.

Têbını:

(*) Dı vir da behsa "4" kılaman dibe û xuya ye ku tenê "beşa yekem" hatiye nişandan. Jı vê ji tê fêmkırın ku hin çend kılaman hene ku dı ra - porê da ci ne girtine, yê ku girtine ji kêman.

(1) Muşteri : Jı bo jupiter tê gotın.

(2) Weli : Bı maneya merivê zana û bimbarek e.

(3) Batın : Veşarti, tıştê ku xuya nake.

(4) Dı şıklê esli da ev gotın "mıelai meşari" ye, ku xelet hatiye nıvisandin; mın gor tercuma Tırki "zana û şair" nıvisand.

Hêvi û derman

Rojek ji rojan
Derdek h min peyda bû pir bı kovan.
Min pırs kir ji hekim,
Pırs kir ji loqman,
Sareza û rızan.
Gotın: "derde te derdeki bederman
Bêcare û pir giran."
Ketım xem û xeyalan,
Ketım bın bareki giran,
Lê min wında nekır tu car,
Hêvi û guman.
Her weha derbas bû çend zeman
Disa rojeki ji rojan
Ketım xewneke giran
Hat pêş çavên min
Pênc kalên bı hebet
Yek rûsipi û bı şaşık
Yek bejındirêj û çiyayi
Yek bı şal û şapık
Yek bı cilên eskeri
Yê mayi bı cilên sivil
û gelek medenl.
Li navsera çiya, li ser zınareki
Li hev rûmıstıbın.
Kalê rûsipi deng h min kir
Got: "Kurê min!
Ew derde te yê bı kovan
Li serê me ji gerand xaxê giran
Jı bo çare
Jı bo derman
Bezand h dest û çıyan.
Jı vi derdi ra em bı xwe
Bın hekim, bın loqman,
Bın rızan, bın çarezan.

Me dit derman.
Derman..?
Ne melhema destê hekiman,
Ne ji pèceka birman bû!
Ew baweri bû,
Hêvi bû,
Zanin bû,
Serhıldan bû..
Jı bo gelê me yê tiböyi,
Bırçibüyi,
Dilbüyi,
Peşkek av bû,
Keriki nan bû,
Jıyan bû,
Azadî bû.
Here kurê min, here!
Derman di destê te da ye,
Çare di destê te da ye.
Ger tu bibi azad,
Li dora te namine tu nexwest.
Here kurê min, here!
Û ji bir neke!
Eger tu di rê da bunini
Û ji nivê rê vegeri,
Wê xezeba me h te bibari.
Eger tu qelsi mışan bidi,
Wê mifren me h te bibiri ari.
Here kurê min, here!
Eger tu şiretên me ji bir neki
Rıya te vekiri ye."

A. GERNAS

Kara dizika qatix

SERPEHATIYEK...

Seidê IBO

1

Panzdeh-bist sal ji wê roja nav û nişan derbaz bûbûn, wexta di Ermenistanê da qeydê sovêtiyê hatibûne testiqrîn. Gundê me da idi kolxoz hatibûne sazkrîn. Koçeran terka emrê (jiyan) xwe yê perîşan dabûn, ketibûne kolxozê, edlibûn, bêminet dîxebitin. Ewana roj bi roj, sal bi sal halê xwe xwaş dikrîn, dibûne xwey mal, xweyê rîsq û xweyê keda helal. Lê gundiye me hineka mina pêşiyên xwe yên ji ela ortula pêşekê xwe ji bir nedikrîn. Ewana carana qatix difrotin. Wexta bahar dihat, leylandî dîlist, li denge dibû borina hoza rengin, kevaniya beroşê xwe hildidan, hilkutk li hiyar dixistin, şir didotin, qatix dimeyandin, şûnda vedigeriyane malêd xwe, mêra ji rojtira dinê ew qatix dibirîn şêher, difrotin, şûnda vedigeriyane malêd xwe, weki sibetira dinê disa qatix bibine şêher. Birêd mîne mezînsiv, Esed û E'mo ji wi ali da ji cinara paşda nedîman. Wana ji qatix dibirîn dikirine pere û dianin, didane diya mîn.

Ez wan çaxa idi êpêçeyi mezînsiv bûm, diçûme ber berxê me. Mîn zehf ji xwendinê hîz dikir. Herroj, wexta royê nedir dîda, mîn berx berdîdan, di hevana nanê mîn da xênci şelîkê qatix, toraqa sirimkîrî û çend nanê sêlê, ese kîtêbek, gazet, qelem ji hebûn.

Ewê salê bahar zû hat, şîli ji bi gotna we dibari, heywanê doşani têr dixar, girêş diji şir dikir, berbî mal dilezand, ku şir bîde sexelêd xwe. Diya mîn ji mina kevaniyê dinê, berxa ra şir helal parevedikir, ewê pez serdoş dikir, hinek şir ji berxa ra dihişt.

Rojekê, wexta mîn berx biribûne çêre, diya

mîn û birê mîn va şêwra xwe kiribûn, weki mîn ji hîni qatix fîrotanê bîkîn. Mîn êvarê berx anîne dena, êdi hîvya kîskîrînê ne-sekînim, çûme mal û mîn şîva xwe xwar. Tariyê idi erd hîldîçîmî, kuçîkîki terîki, li bîn hêsiya konê me da dadan, kulav ji koşê sîter anîn, danîn em ser rûniştin, disa xeberdana me dest pê bû. Lê ewê êvarê diya mîn mina xwe hercar derheqa sala revê û şer da gur Heso da gîli nekîr. Ew vegeyîya ser mîn, xeberdana xwe bi vi teherî dest pê kir,

- Sîvîk, lao, sîvê tu gotî qatîxê me bîbî bîfroşî.

- Qatîxê çî? Lê çîma lawîkê çî pêşê ne? - Mîn pîrs kir û navê birêd xwe yeko-yeko hîlda.

Lawîk idi, şîkîr ji erdê heta ezmin, hîni qatîxfîrotanê bûne, pak yanê xîrab, heyweleh, hînbûne. Ewan idi xwe ra pêşek destanîne. Nîha ji dor dora te ye, lao axîr ne tu ji wê zûtîrê bîbî xwey mal, xwey hal, lê kê hasîlîngîa te hîlde,dayne. Sîlametî dû te ra ji eszê Hemo û Celal hînbîkîm, gune ne, bîra ji hevalê xwe nemînin.

Ez tîrsana bûme qurom, rîcîfîm.

- Canîm,-mîn gotî- lê kê here ber berxa. Paşê ji ez ku, qatîx ku?

- Tu seva berxa telaşê mekîşîne, şîkîr lawîk bol in, qet guhê tu berxekê ji xûn nabe. Sîbê teng û berê xwe bîşîdîne, te û qatîx va malexweş; qatîx bîfroşê, mera hîne sabûn, spîçke (Kîbrî. N.RN) n bîstîne, perê dîn ji têke berîya xwe ya bîni, bîne mal, ezê bavêjîme bînê kîskê xwe, weki sîlametî payîzê we ra kîncî bîstînim. Lê çawa, lao here şêher, dinê bibîne

xwe ra hinbe, evan berxa idi tu sews kiri, here bira gunê te stûyê mın da nemine. Mêra jê-hatın, lao kar-qar?

Mefera mın hate birin. Mın idi nızanbû çı bıkira. Ez hê usa duşurmiş dibûm (Dıfıkırım), wexta diya mın gazi mecitê kurapê mın kır û gotêda:

Mecit, qurbana te me, wexta şev radibi qatix dibi, me ji hışiyarke, heve qatixingê me ji heye. Sıvîkê bine bîfroşe.

- Kê bine?

- Sıvîk.

- Canım, Sıvîk ku, qatixfirotan ku. Qet aqilê mın ji wi nabire, tu were tışte jê dernekeve.

Dû van gılıya ra hıneki qudûm ber çokê mın da hat, mın lavayi diya xwe kır, weki mın neşine, lê çare lı wê nebû.

2

İdi şev ziz bû, kuçkê me hêdi hêdi temiri, hemû tışt seqırî, em rabûn- ketne nava ciyê xwe.

Ewê şevê kervana xewa mın nehat, te dıgot ciyê mın hêlina mûr-mûrka bû. Sawa qatix dıl û hınavê mın da feraş dabû. Bextê mın ra bû ewravi baran bari. Qırçe-qırça baranê bû usa hêşiyê kon dıkutan, ku meriv hewaz-hızmekar bû şırın şırın raza. Xewa mın nedihat, mın carana serê xwe ji bın lihêfê derdixıst dınhêri, çıka hela sibe ron nabe, lê xênci tiremarê zêrin, ku ku ji hingavtınê pêşda nedihatın, tışteki dın tunebû.

Ezi hê usa nava sewtê da bûm, idi nızanım bı çı teheri, hıneki xırmaş bûbûm, wexta nışkêva bû qırına lawkê oba me yê qatixfiroş.

- Oro mala we xırav neve, ro hatiye nivro, emê hê razayi ne.

- Na, na lawko metırsın, hê zû ye, dikê mala pir Dûko hema hêja bangda.- yeki dınê dıgot.

- Mala bais xırav be, par na pêrar sıheta mîne bı kureki şkênandin, nıha emê çıma destbırı bibûna,- ê sısiya bı vi teheri şıkiyat dıkir.

Bû qalme-qalm, hewırzeke neditiye usa, ku kelb xweyê xwe nas nedıkir. Lê kırım ji kevır dıhat, deng ji mın nedihat.

Kutasi qatixfiroşa ya xwe kırine yek, weki rabın rêkevin. Şılı ji hela hala ra dıbari.

- Sıvîk! - Diya mın nışkêva kire gazi.

- Ha, - bû nelina mın.

- Qurbana te me rabe tu ji hevala mayi, xireta te çawa tamul dıke?

- Ki ku dı emrê xwe da her carekê wextê şılıya, bın kon da razave, wê pêra-pêra fem bike, çıka ez ketubûme çı hali. Mın xwezla xwe herdu birêd xweye bıçûk dani,êd ku serfınyaz ketubûne xewa hingorê, şırın şırın fışe-fışa wan bû.

- Sıvîk! De rabe lao, - diya mın disa got.

Mın idi xwe zevt nekır, gıryam, hêsrı ji çavê mın barin. Diya mın ber mın dıgeriya, ku ez rabım.

- Daê, - mın got - lê qet xudê we heye, wê şılı-şılöpê van ewr-ezmana hûn mın ji mal derdixın.

Bû tiqe-tıqa hersê birê mine mezin, kenıyan.

- Kuro, hevalê te wê dıçine aş û arvana, şevê bereder dımının, kırım-fırotanê dıkın, te tirê ti çûki, çawan e? Birê mını mezin got.

İdi çara mın hate birinê. Ez rabûm û lawıka ra rêketım. De xêr û xwaşı ser we da bê, kevır kuçık ser mın da, kevıreki qırê derê nema wê şevê lingê mın lê neket...

Hê qereberbang bû em gıhiştne şehar. Şeharlû temame hê razayi bûn. Lawkêd me leze-lez dızkêd xwe hıldıdan, çüne kûça û mina dikê berbangê deng lı hevra birin "Lav mazûn!"... "Oçxari mazûn!" .. Mın ji diza xwe hılda, hıneki pêşda çûm, mın ji dıxwest mina lawka bıgota "Lav mazûn", lê şermana deng ji mın dernedıket, te dıgot ritule qırquşûn zımanê mın va gırêdabûn.

Mın xwexwe qerf xwe dıkırin, weki mina lawıka nıkarım bıkmê gazi. Mın qırar dıkir bıqırım, ez cıda dısekınım, mın dor û berê xwe dınhêri, lê disa şermê zımanê mın qepeşe dıkir. Mın dıl dıda xwe: "Canım şems (Ro,tav) hê teze nedir daye, ez çıma lez dıkevım, hema goti bıkmê qırin, çıma şeharlû diza destê mın da nabinın. Qatix kê lazımbê, wê bı xwe ji mın bıpirse, çıka ez çı dıfiroşım...

Bextê mın ra keseki ji ji mın nedıpirsi. Wehdeji dıbhuri. Çara mın hate birinê, ez vegeyirame ciyê hêwra me, lawık tamam berev bûbûn, av lı bınê diza werdabûn, nan hûrkırıbûnêda, dıdane ber kevçıya.

- Kuro Sıvîk, tu çıma awqasi dereng hati, ne

emê hiviya tene - Mecitê kurapê min pîrsi.

- Çawa bikim, Meco, qatix nayê firotanê.

- Çawa? Te hê nefrotiye?

- Na.

Bû pirqe-pirqa temama, kenyan.

Îdi dereng bû. Min ji qatix awqasi gerandibû, ku bûbû dew, nedihate firotan ji. Lema ji lawka qîrar kir, qatixê min têkne barê merkebê, ku em paşda bîbin. Wana usa ji kir.

Ro devdevi ava bû. Em ghiştne obê. Min diya xwe ra gîli kir, weki hal û hewalê min û qatix ev e. Ew berê hineki hêrs bû, paşê ber dilê min da hat:

- Tîşte nake, lao, tu hê pari zar i, hevalê te hê ji ber tendûrê dûr nakevin, silameti ku tu mezim bûyi, tê xwe ra hinbi. Beşera min heveki xweş bû.

Nîşkêva xalê min Siyabend hate mala me, ewi usa pîrçûyê xwe kiribû mina rojêke payizê.

- Sîvîk kanê? - Ewi pîrsi- Ca min ra binin ez tûyi rûya bikim. Lê min.. lê min...- Ewi vira çêri min kir, xeberdana xwe dirêj kir. -Lawo,

lê axiriya te wê çawabe? Tu ne dikari ber dirûnga kavira bisekîni, ne ruhmal i, ne qatix dikari bifroşi, ne ji kulekekê dikari qazinc biki, lê axiriya te wê çawa be?

Hucê, - Ewi nîşkêva ji diya min ra got, - Xênci xwendinê tîşteki ji vi nayê, evi ese bîşine bira here xwera hinbe, bira zanibe dew birê mast e , yanêna evê birçiya bîmre, gunê wi têkeve stûyê me, xelq ji wê heta-hetaê tûyi cinyazê me û hevt bavê me bike.

Diya min lehzekê kerr bû, paşê got:

- Bîrabe, Siabend, payiz xêr, silameti ser heftê û du milleti dahat, ser me da ji tevayi, ezê Sîvîk bîşinime xwendinê.

Gele wehde ji wê rojê derbaz bûye. Xalê min Siabend diha rind dizane weki xwendin cûreki cezaê nine.

Niha carana beşerek ser dêmê min tê xanê, ew roja bîhuri tê bira min, ez hezar cari xwezla xwe tinim, weki ew qatixê min bir nehate firotanê.

(Ji pirtûka "Zmanê Kurdi-" O. Celil)

Şiêra Kurdi ya klasik, sofiti û

MEWLEWÎ

A. Gernas

ŞIÊRA KURDÎ YA KLASİK Û SOFITI

Dî literatura Rojhilatê ya oriyentalî da, literatura Kurdi ya klasik ciheki giring dîgre. Zanyarên vê hêlê dewlemendiya literatura Kurdi gelek caran kîşî kîrîne û pesnê wê dane. Eger meriv lêkolînê li ser literatura gelên navçê raçav bike, gelek aşkera dibîne ku li ser literatura Kurdi lêkolînê têr û tije nehatîne kirin û bi kûrahi ser çavkaniyan nehatîne vekirin. Sedemê vê yekê girêdayî tarîxa siyasi ya Kurdistanê ye. Dewletên dabeşkar, ên ku Kurdistanê di nav xwe da parvekirîne, li pêşiya lêkolîna çand, edebiyat, folklor, tarîx, sinet û gelek bermahiyên din bendan lêkirîne, bi zordari, bi qedexê û asimilasyonê li windakirîna wan bermahiyên neteweyî geriyane.

Bi xebata edebiyatnasê mezî Eladdin Seccadî, Qanatê Kurdo û gelekên din astengi û bendên dagîrkeran ne bi tevayî be ji hatîne helşandin, mezînahî û hostatiya şair û nivîskarên me yê klasîk hatîne kîşî kirin. Mezînahiya van şairên me ne tenê ji alî Kurdan, her wisa ji alî gelek nivîskar, edebiyatzan û tarîxzanên Ewrûpi, Rojhilatî ji hatîne kîşî kirin û navê wan di nav şairên dinyayê yê herî bijare da hatîne bi cih kirin.

Di nava şairên me yê klasîk da sê şairên tesewîfê yê navdar hene. Baba Tahîr Uryanî, Melayê Cîzîrî (1570-1640) û Mewlewî (1806-1882). Berê di nav rûpelên Roja Nû da li ser Baba Tahîr Uryanî û Melayê Cîzîrî hatibû nivîsandin. Her weha em ê di vê nivîsê da li

ser babeta tesewîf an jî sofitî, jîyan û xebatên Mewlewî bisekinin.

TESEWIF (SOFITÎ) Û EDEBİYAT

Sofitî reh û riçalên xwe yê jîyanê jî ol distîne. Ew fikir û ramanekê olî û sîrî ye. Rastiya raman û armancên sofitiyê tucar bi awayekî aşkera nayê kîşî kirin. Xusûsiyeta wî yê herî mezî, felsefa wî yê sîrî ye.

Di felsefa sofitiyê da bi riya aqil û hestan bi Xwedê ra pêwendî danin heye, pê ra jîyan heye. Ev baweriya sîrî pîrî caran bi rengê evîna Xwedê xwe dîde nişandan. Lê ev bengîni di edebiyata tesewîfî da, xwe wek evîna Xwedê aşkera bi nav nake. Ev evîni pîrî caran wek evîna navbera sofi û keçekê, wek têkiliya navbera mey û meyxur an jî tîşteki abstrak dikare bête xuyan. Her wisa di edebiyatê da tesewîf, pîrî caran bi hin sembolan tîni rawekirin û xuyan. Wek minak, van peyvên sembolîk di van maneyan da hatîne bi kar anîn: "**Bengin**", kesê ku bi evîna Xwedê dîşewite; "**maşûq**", Xwedê; "**mey**", evîna Xwedê; "**sakî**", rêber; "**meyxane**", dergeh.

Di sofitiyê da armanc û hedefên olî, bi metod û rêyên aşkera yê gelêrî nayên bi kar anîn. Gihîştina armancê bi metodekî sîrî, bi riya aqil û hestan tê meşandin. Ango bi riya aqil û hestan sofi digihîje Xwedê, xwe di raman û hestên xwe da dîkuje, dibe şirikê jîyana Xwedê û bi vî awayî digihîje nemiriyê.

Gava meriv li diroka sofitiyê hûr dibe, dibine ku di sofitiya pêşin da felsefeki weha tune. Sofiyên ewil diketin silûkê û destê xwe ji kar û barên dinyayî dikişandin. Jiyanake ferdi û oli hildibjartin. Xwe tenê didan perestî û erkên oli. Haya wan ji ilm tune bû û li ser mane û şirovekîrîna pirtûkên oli yê piroz nedîsekînin. Ango bi nezani û xemkêşî, olperestiyekî bêhed didomandin. Bêguman sofitiyekî weha digihije fanatikiya koritî. Bawerî ew e ku, sofiyên weha jiyanê Hz. Muhammed wek nîmûne digrin û dixwazîna dirûvê jiyanê xwe bi ya Hz. Muhammed xî. Lewra gava Hz. Muhammed ji, ji bo pêxemberiya îslamê xwe amade kiribû jiyanê weha hildibjartibû.

Sofitiya ku xwe di partî olperestiyekî saf û tenê erkên oli, di nava zeman da guhuri û bi felsefeyekî mistîk rengî dî stand. Bi felsefa panteîstî û batînitî, sofîtî du fam û fîrasetên bîngehî wergirt. Ew ji felsefa **wahdet-i wucûd** û şîrovekîrîna wî yê sîrî ye. Li gor felsefa wahdet-i wucûd afirandêr (Xwedê) û afirandî (însan-sofî) eynî tişt e, ji eynî çavkaniyê tîn.

Bi felsefa panteîstî û batînitî, tesewîf digihije van qonaxan:

Qonaxa Îlmelyeqîn : Di vê qonaxê da sofî wek her însanên normal li ol dînhêre û erkên wî ji wek însanên dî bi cih tîne.

Qonaxa Aynelyeqîn : Di vê qonaxê da sofî, ji tiştên dî derbasî tiştên nedîtî dibe, dikeve kûrahiya ol.

Qonaxa Heqelyeqîn : Di vê qonaxê da sofî, digihije armancên rasti yê oli û di baweriyekî tam û qewî da dimre û di Xwedê da digihije nemriyê.

Li ser vê qonaxa dawî Cuneyd-i Baxdadî weha dibêje: "*Tesewîf, tê wê maneyê ku Xwedê te di te bi xwe da dîkujê û bi xwe ra dîde jiyandî.*" Zanyarê sofitiyê yê navdar Îmam Gazalî (1055-1111) ji weha dibêje: "*Sofîtî, nêzîkbûna Xwedê ye*" û weha berdewam dike, "*eger meriv xwediyê van cewheran be dikare bibe sofî: 1- Xwe bi Xwedê va girêdan û xemkîşandî (el-muraqabe). 2- Li fikir û ramanên kûr xerîkbûn (el-tefekkur). 3- Dayîna bê bersiv an ji bê daxwazî (el-mewaqîb). 4- Ji xwe va çûn (el-wecd)*" Herweha li gor Gazalî, eger meriv dev ji hemû daxwaziyên xwe berde dikare bigihije Xwedê û wd. Disa li gor Muhyeddîn Erebi (1162-1240), ku wek zanyarê sofitiyê yê duyemîn tê naskirin, felsefa sofitiyê weha tê şîrovekîrîn: "*Hemû pîrs, di pîrsa Xwedê da dîcivî û bi wî tîn rawekîrî. Di hemû tiştên cihanî da Xwedê tê xuyan, kesê ku*

evindarê tiştêki bûbe di rastiye da ew evindarê Xwedê dibe".

Gihîştîna qata Xwedê û pêra jiyan, felsefa û armanca bîngehî a sofitiyê ye. Ev dîtin ji alî gelek zanyarên tesewîfê va hatiye zîman. Wek Îmam Gazalî, Muhyeddîn Erebi, Sadredîn Konevî, Nasîr Tûsî, Mela Camî, Îmam Rabbânî, Sadreddîn Şîrazî û gelekên dî.

Em ê rawekîrîna sofitiyê bi jêderkeke pirtûka Prof. Annemarie Schimmel kuta bikin : "**Li ser Sofîtî yan ji Tesewîfê nivîsandîna gelek zehmet e. Bi gavê pêşin ra, zîncîra çiyayan dertê pêşîya meriv, eger meriv bixwaze meşa xwe bîdomîne, di her gavî da gihîştîna hedefê diwartir dibe. Herweha meriv carekî bigihije wê derê, dibîne ku, ew cihê ku meriv gihîştîyê di nava meriv bi xwe da ye.**"

Pîştî vê kurtenasiya sofitiyê, em dîkarîna vegeerîna ser şairê mezîn ê Kurd ê tesewîfê, Mewlewî.

MEWLEWÎ (1806 - 1882)

Navê Mewlewî yê rasti Seyîd Abdulrehîm e û kurê mela Seîd Tawegozî ye. Di sala 1806'an da li gundê Serşatê, li navça Tawegozê hatiye dîne.

Mewlewî, li gor urf û adetên Kurdî yê wê demê perwerde bûye û perwerdeyîya mezîntîrîn ji bavê xwe wergirtiye. Paşê li ber destê gelek mela û mamosteyên cihê yê Kurdîstanê xwendîna xwe domandiye. Ji bo xwendîna li gelek bajar û gundên Kurdîstanê geriyaye, wek Helepçe, Xerpanî, Xurmal, Biyare, Tewêle, Pawe, Cor, Sîne (li Medresa Wezîr), Bane û Silêmanî (li Medresa Mezîn). Pîştî perwerdeyîyekî dûr û dirêj vedigere bajarê Helepçe û li Medresa Camîa da xwendîna didomîne. Di vê demê da bavê Mewlewî diçe ser heqîya xwe û her weha Mewlewî ji bo aborandîna malbata xwe navbir dike xwendîna û lêkolînê xwe. Demek şunda cardîna vedigere ser xebata xwe. Pêşî li Kela Cîwanro, paşê ji li Sîne, li Mîzgefta Dar-ul-îsan û li cihê û warê xwe xwendîna xwe didomîne.

Mewlewî, xwendîna xwe li ba Abdulrehman Nodşeyî kuta dike. Mela Abdulrehman Nodşeyî li bajarê Silêmaniyê, ku wê demê serbajarê Mîrîtiya Baban bû, li xwendegeha Melkendi mamosteyî dikir. Ahmed Paşayê mirê Baban bi xwe di kutakîrîna xwendîna Mewlewî da merasî-

meke kevneşopi çêdike. Pîştî kutakırına xwendinê Mewlewi, wek mela diçe Çirustanê (nêzi Helepçe ye) û lî wê derê mızgeftêk lêdike û tê da mamosteyî dîke.

Dî çûndin û hatinên xwe da, Mewlewi, çend malbatên Afgani nas dîke. Pêwendiyên navbera wi û malbatên Afgani xurt dibe û navê Mewlewi jî, jî alî Afganiyan lê tê danin. Navê Mewlewi lî ba Afganiyan tê mana "insanê zana" yan jî "zanyar". Her weha têkiliyên navbera wi û Afganiyan dibe sedem, ku ew jî keçeke Afgani hez bike û dî dawiyê da jî pê ra bîzewice. Navê keçîka ku Mewlewi pê ra dîzewice, Enber e.

Dî navbera Miritiya Baban, Ardelan, şêxên mezin ên terîqeta Nexşibendî û Mewlewi da pêwendiyên xurt hebûye. Ev pêwendiyên han, gelek imkan danine pêşîya Mewlewi. Lê ew jî van imkanan kelk negirtîye û jiyaneke sade û feqirî hîlbijartîye. Pîraniya jiyana xwe daye xwendin, lêkolîn û niviskariyê.

Dî çend salên dawî yê jiyana wi da, çend bûyerên trajedîk diqewimîn, ku qismek jî şîrên wi lî ser van bûyeran in. Enbera jîna wi dimre. Ew jî heft sal pîştî mirîna jîna xwe kor dibe. Agir bî pirtûkxana wi û destnîvisên wi dîkeve û gelek bûyerên din. Lê afirandêriya Mewlewi bênavbir dom dîke.

Korbûna Mewlewi dibe sedemê mirînek zûtir. Rojeki lî ser rîya malê jî ber şaşîya destkêşê hespê wi, ew lî şaxê dareki diqelibe û jî ser hespê dîkeve xwarê. Bî ketinê ra piştî wi dişkê û çend roj şunda, dî sala 1882'an da diçe ser heqîya xwe.

Berhemên Mewlewi

Berhema wi ya herî mezin Diwan e. Diwana Mewlewi, jî berhevokên şîrên wi pêk hatiye û cara yekem dî sala 1935'an da, dî bîm redaktoriya şairê mezin Pîremêrd da hatiye weşandin. Berya ku Diwana wi bête çapkirin, nusxeyên destnîvis ên şîrên wi dî nava gel da belav bûbûn û hatûbûn naskirin. Diwan bî pêşgotin û raweyên Mela Abdulkêrim Muderrîs der çûye. Jî bîlî Diwanê, Mewlewi, ev berhemên jêr jî nivîsiye:

1- Diwaneki çarînan dî derheqa pîrsên olî da. Pirtûk bî Kurdi hatiye nivîsin û hêj nehatiye çapkirin. Destnîvisên vê pirtûkê dî nav xelkê da, lî mızgeftan û lî ba melayan hene. Hemû şîrên vê pirtûkê dî sala 1940 da lî mızgeftên Kurdîstanê hatine xwendin.

2- "Al-Aqîda Al-Marziya". Ev berhem bî Kurdi

hatiye nivîsin û lî ser jiyana meseba Aşarî ya olî ye. Pirtûk jî 2452 beytan pêk hatiye.

3- "Al-Fawaiih" (Bêhnên Xweş). Nivîs bî zîmanê Farîsî ye, jî 527 beytan pêk hatiye û dî derheqa ol da ye. Ev nivîs tevî "Al-Aqîda Al-Marziya" jî alî çapxaneke Mîsîrî va, dî sala 1933'an da hatiye weşandin. Çapeke vê berhemê jî, bî wêne û têkûzkîrî dî van salên dawî da çapkirin.

4- Kurtenîvîseke derheqa rê û prensîbên terîqeta Nexşibendî da. Ev kurtenîvis bî zîmanê Farîsî ye û wek destnîvis heye, ango nehatiye çapkirin.

5- "Al-Fadîla". Ev berhem dî 1868'an da bî Erebi hatiye nivîsin û jî 2031 beytan pêk hatiye. Pirtûk pîrsên olî munaqêşe dîke. Dî sala 1972'an da jî alî Mela Abdulkêrim Muderrîs va bî rawe û analîzan, dî bîm navê "Al-Wasîle Fî Şerh Al-Fadîla" da hatiye çapkirin.

6- Tê gotin ku wi dî bîm navê "Xatîrat-i Mewlewi" (Bîranînên Mewlewi) da pirtûkek nivîsiye, lê heta îro rastîya vê gotinê derneketîye holê.

Wek şairê navdar û alîmekî mezin Mewlewi, bî gelek alîm, mir û hunermendên dewra xwe ra him wek şexs him jî bî nameyan têkîlî daniye. Dî 1983'an da 38 nameyên wi jî alî Mela Abdulkêrim Muderrîs va hatine weşandin. Ev nameyên han, jîyan û şexsiyeta Mewlewi pîralî dderdixîm ronahiyê.

Form û naveroka şîrên Mewlewi

Pîraniya şîrên Mewlewi, derheqa têkiliyên dinî yê navbera sofî û şêxê wi da ye. Wek hemû şairên tesewîfê, Mewlewi jî, dî şîrên xwe da êşa sofî tîne zîman. Jî bo ku sofî bîkarîbe bîgîhîje qata Xwedê û cîhê evîna xwedayî, divê hînek astengîyan jî pêşîya xwe hilde û jî hînek qonaxan derbas bibe. Jî bo ku bîgîhîje vê armançê, divê rîhê xwe jî qîrêja dinyaya maddî paqîj bike û bî alîkariya şêxê xwe yê ruhanî bîgîhîje mebestê. Pêwendîya navbera sofî û şêxê wi, pêwendîyeke ruhî ye, evîneke xwedayî ye. Bî kurtî prosesaya evîna xwedayî, dî şîrên Mewlewi da babeta sereke ye. Mewlewi bî şîrên xwe yê tesewîfê bî şîrên Melayê Cîzirî û Mehîsî ra ketîye têkîliyê.

Jî bîlî şîrên sofîtiyê, Mewlewi, derheqa gelek bûyerên jiyana xwe da jî şîr nivîsiye. Lî ser mirîna Enber Xatûna jîna xwe, gelek gazîm û lirîkên evîni yê giranbîha; lî ser korîtiya xwe, lî ser hezkîrîna pirtûkan û pirtûkxana xwe ya

agirpêketi nivisiye. Çend şîr ji lî ser hevalên xwe nivisiye.

Wi şîrên xwe bi zaravê Hewrami yê Kurdi nivisiye. Forma ku di diwana xwe da bi kar aniye Mesnewî* ye. Ritim, ritma kevneşopi ya Kurdi ye. Lê ji alî wezîna va, ji şîrên klasîk ên oriyental cudatir wezîneki, wezîna Yarsan (wezîna stranên dinî yê Kurdi) bi kar aniye. Ango wi, wek şîrên Kurd ên klasîk wezîna "arûz" bi kar neaniye.

Wek tê zanîna sofîtiya îslamî ji alî îdeolojî û filozofî da bandoreke giran daniye. Ev bandor

lî welatên Rojhilati jiyaneke nû daye şîr û ramanên sofîtiyê. Gelek nivîskar û şîrên sofîtiyê, ji vê ramanê îlham standin û gelek berhemên hêje afirandin.

Xusûsiyeta Mewlewî ew e ku, wi xwe bi rê û prensîbên sofîtiyê yê kevneşopi va girê nedaye. Bi tecrubeyên jiyana xwe di navbera ramanên nû da kombînezîoneki datîne û di literatûra Kurdi da rêyekî nû peyda dîke. Ev rêçîka nûjen him di forma şîr da him ji di naverokê da xwe nişan dîde. Lî jêrê ji şîrên wi, çend nimûne hatîne pêşkêşkirin.

Çend helbestên Mewlewî

Dest ew destnûgîn ta xanem awird
Da bezîm şîrîn xusrew we hemda
Camda we sercem, cem we sercemda
Şûret namey nam hatemeş kird tey
Kird wekasekel, kasey keley key
Saqî gerd ardiyaran ham ferd
Seday asiyawçî meyû peyabey
Her kati zanay çerxî werdewa
Be her ser deştî kîştî kiriyabû
Niyawabû xas danîş bew awa
Fidad bûn aman sahûrker ba,bi
Ersed kîştekem axîr karşen
Bilam bel tîl, tîl kîşoy kerû
Heyfen tû miraw sercoy bade bi
Mîn kîştîm rûzerd ham ferdanîş bû
Medû nedemax asbay çepgerd
Asiyaw xaliyen nûbetensa, dey!
Çûn yaran daney mîniç hardewa
Wecoy çemey mey aw nediryabû
Layîq nîn berûş bew asiyawa
Weser kîştîda pey peyco, coy, mey
Heftey axîri newbîhar şen
Cey axreda daney werû
We herkes weqet kefaf dad bi
Danem rûsyay ham derdanîş bû!

Zû sanen wey reng we gerdûn yawan
Gicyan lûl gic kiriley kawan
Çe şîrîn zer ger, heway tofî serd
Goşware negoş newnemaman kerd
Pey nigay balay nemami bêgerd
Yex ayine girt, tem çarşîw awird!
Ey mehbûb xas wey benay tamam
Menalû pey bezîm saqî û şîşe û cam
Axîr sermeşqen peri meyxwaran
Wardey û yerdey û yardey yaran!
Zîwanekey sûzû, destekey piyale
Bîkyanû riz û rehmet piyale
Rehmet wecoy xak rîstgaranda
Piyale da we dem intizaranda
Dêren ba êmeyç ney gozerewa
Cami weser nîn des weserewa!

Çavkaniya jiyana û helbestên Mewlewî:

"Svensk Kurdisk Journal", Mêjûy Edebi Kurdi-Eladdîn Secadî

Meqamê Dawetê

SELMA LAGERLÖF

(1858-1940) Yek ji nivîskarên swêdi yên herî bî nav û deng e. Berhemên wê bî gelek zimanên dinyayê ji hatine weşandin.

Lî jêrê, em cih didin serpihatiyêke wê ya kurt.

Niha ez ê behsa serpihatiyêke xweş bikim.

Gelek salan berî niha, li nehiya Svartsjön, li Varmlandê dawetêke mezîn wê çêbûya. Piştî merasîma li dêrê, wê sê rojan li ser hev kêf û şahî bûya. Û herroj ji danê êvarê heta derengê şevê wê dans bikirana.

Jî ber ku wê ewqas pîr dans bikirana, giring bû ku sazbandeki baş bihata peydakirin. Lê encumanê nehiyê Nils Elofsson yê ku serdawetî bû, nedixwast bangî wî sazbandê ku li Svartsjön hebû bike. Navê wî Jan Öster bû, û encuman baş pê dizanibû ku ew sazbandeki gelekî bî nav û deng bû, lê meriveki wîsa hejar û feqîr bû, ku gelek caran bî faykê (qazax) diriyayî û pêxas dihatê dawetan. Û belengazekî minî wi, encuman nedixwast li pêşîya merasîmê bibîne.

Dî dawiyê da biryar da ku xulamekî bişîne pey meriveki bî navê Lêdixe-Morten ji Jösseharad, û jê pîrs bikin ka dixwaze were û dî daweta wan da sazbandiyê bike.

Lêdixe-Morten, qet saniyekî ji dudilî nekîr û pêra bersîva xwe da û got ku ew naxwaze here dawetên Svartsjön, çimkî li wir sazbandeki bêqîsûr heye û jî hemû sazbandên navçaya Varmlandê jêhatîr e.

Gava Nils Elofsson ev bersiv wergirt, qasîdek şande pey sazbandeki nehiya Stora Kils, navê wî Olle'yê Saby bû.

Lê Olle'yê Saby jî wek Lêdixe Morten bersiv da. Wî jî nedixwast here nehiyêke din ku li wêderê sazbandeki ewqas navdar wek Jan Öster hebû.

Dema Nils Elofsson, jî Olle'yê Saby ev bersiv wergirt, rabû xulamek jî sazband Lars Larsson ra şand, ku ew jî li Ansgardetê li Ulle-

ruds dijiya.

Lî gor encuman, Lars Larsson meriveki hal wextê wî xweş bû, xwediyê mêrg û zeviyên baş bû. Meriveki bî aqil û bî firaset bû, ne wek sazbandên din berdûş bû.

Wexta Lars Larsson gudariya qasîd kîr, pêra Jan Öster anî bira xwe, gelo çî qewimibû, ku wan bangî Jan Öster nekîribûn?..

Xulam dit ku ya herî baş ew e ku, jêra rastiye salix bide. Lars Larsson baş guhdariya xulam kîr. Paşê lehzekî bêdeng ma û hinekî fikîrî. Lê dî dawiyê da disa jî bersîva erênî da.

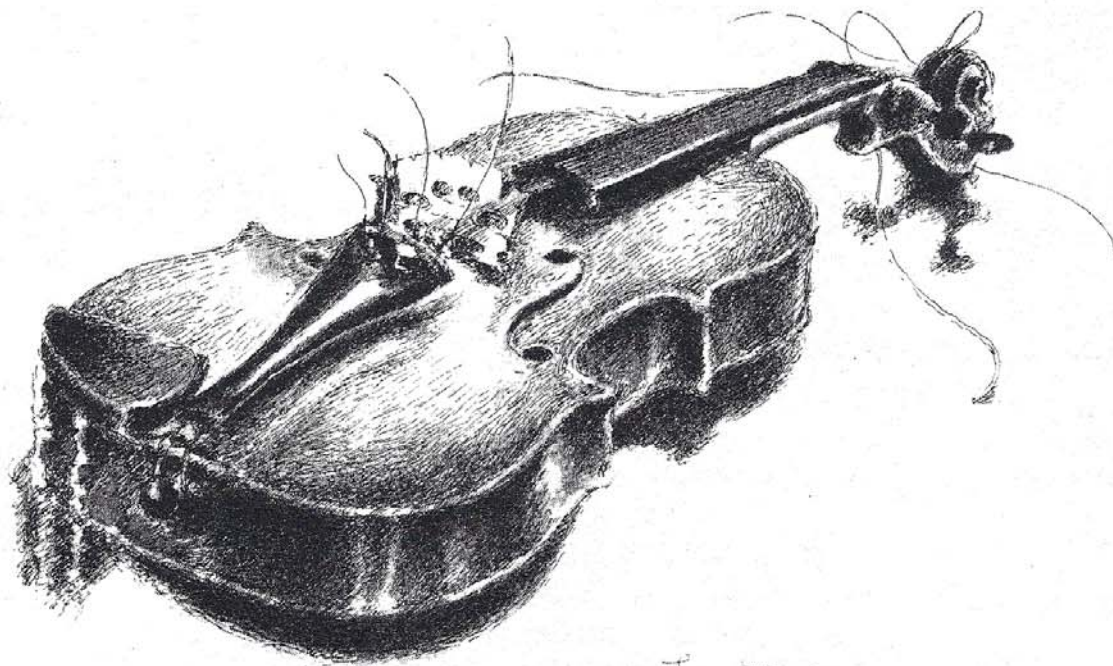
Yekşema din sîwar bû çû dêra Svartsjön. Ajot çû hevrazê dêrê, jî wir jî wê berbî dêrê bimeşiyana. Cîvata dawetê jî êdî xwe rind amade kiribû ku bimeşe.

Ew bî paytona xwe ya yekhespi hate nav cîvatê, desek kîncên reş li xwe tîribû, û jî sandoqeke birîqî kemança xwe derxist. Nils Elofsson bî rûyekî xweş xêrhatîna wî kîr. Ev sazbandê han bî dilê wî bû, li gor wî ev sazbandeki wîsa bû ku meriv dikaribû pê serbilind bûya.

Lehzekî piştî hatîna Lars Larsson, Jan Öster jî dî pîlçenga wî da kemança wî, peyati hate wir. Raste-rast çû nava cîvata li dor bûkê, eynî minî ku ew jî hatiye vexwendin bo ku sazbandiya dawetê bike.

Wexta çavê encuman bî Jan Öster ket, wî dî cih da fehm kîr ku qeşmerekî li ser navê wî çûye bangî wî kirîye. Lê ne zemanê wê yekê bû ku bela xwe pêda, yan jî ew jî wir biqewitanda. Merasîma bûkê êdî amade bûbû û wê dest pê bikîra. Loma pêşda çû û jî Jan Öster ra jî xêrhatîna got.

Dûra herdu sazbandan, li pêşîya rêzê cihê xwe

Jan Öster Jan
78

girtin. Bûk û zava ji ketin rêzê û sıwarên bûkê cot bo cot rêzbûn û meşiyên û lî dû wan dê û bavên bûk û zavê, û merivên wan ên nêzik diçûn û ji vexwendiyên rêzeke berbîçav pêk hatibû. Dema ku êdi hertîşt wîsa bî rêk û pêk amade bûbû, sıwareki bûkê çû pêşiyê û ji saz-benda ra got ku meqamê bûkê lêxîn.

Herdu sazbandan kemançên xwe rakirin, dan ber çena xwe. Lê hema wîsa di şûna xwe da sekînin û man. Bêi ku deng ji wan derkeve.

Çimki adetekî pîr kevn bû lî Svartsjö, di nav sazbandan da ki hostatir bûya, pêwîst bû wi serkêşî bîkîra, pêşiyê wi lêxîsta û yê dî ji lî dû wi biçûna.

Sıwarê bûkê lî çavê Lars Larsson dînhêri, mîna ku bêje çîma lînaxî, lê Lars Larsson ji veşerîya ser Jan Öster û got:

- Divê Jan Öster dest pê bike. Lê Jan Öster qe lî xwe daneynî û bî tu awayekî neda xuyan ku yê dî ji wi ne navdartir e, û di cih da got:

- Na, kerem bike! got. Na, kerem bike!

Lars Larsson ji cihê xwe neleqîya. Wîsa ji halê xwe razi û bî xwe bawer di şûna xwe da sekînbû. Lê wi ji şîva kemançê ranekir.

- Divê Jan Öster dest pê bike, wi gotina xwe dubare kir. Wi peyvên xwe wîsa hîşk û bî bîryar dîgot, mîna kesekî ku bî rastî dîxwast daxwaza xwe bine cih.

Lê Nils Elofsson pîr bî hêrs bûbû çîma ku ewê dî ewqas lî ber Jan Öster dîşerîya. Çû nêzîki Lars Larsson bû û di guhê wi da got:

- Ez fehm dikim ku te gazi wi kîriye û anîye

dawetê, bona ku şerefê bîdi wi. Lê zû bike, dest pê bike! Eger tu dest pê neki ezê vi belengazi ji vîr biqewtinim, bî kotek û rezaleti...!

- Belê heqê te heye, divê êdi em dawîya vi işî binin. Bî vê gotinê ra çend gavan pêşda çû û berê xwe zivîrande ser cîvatê, da ku herkes wi bibîne. Şîva kemançê ji destê xwe dîr avêt, kêreke kevan derxist û pê herçar tîlên kemançê birri ku dengê xîrpin û çîzîneke bîlînd jê çû.

- Bîla kes lî ser mîn xîrab nebêje, ku ez xwe ji Jan Öster mezîntir dîbinim, wi got.

Lê herweha dîhat zanin ku ew sê sal bû ku Jan Öster lî ser meqamekî dîxebîti, dîkîr û nedîkîr nîkarîbû dawîya wi bine. Lê dema ku wi qetandîna tîlên kemança Lars Larsson bîhist serê xwe bîlînd kir û bîhneke kîr kîşande çîgeran û dest pê kir lî kemançê xîst. İcar ew meqamê ku ewî ew çend sal bû nîkarîbû sererast bîkîra, nîha bî awayekî zelal û hêsan derdîxîst, di vê navberê da wi ji bî ahenga muzîkê ra gavên xwe davêt û berbî dêrê diçû. Û cîvata dawetê heta wê rojê meqamekî weha nebîhistîbûn. Evi meqamê han ew cîvata qelebalîx dabû pey xwe û wîsa bî lez dîbîr ku, qet bî carekî nedîhate bîra Nils Elofsson ku bîsekîne û bîhna xwe bîde. Û hemû ji wîsa kêfa wan bî Jan Öster û Lars Larsson ra dîhat ku dema ketin hundîrê dêrê çavên gîşkan bî hêsr bû.

Wergêrandî ji Swêdi: **X. Lezgin**

Destana Memê Alan û Şanoya "Mem û Zin"

*Wek tê zanin "Mem û Zin"
şahesera hozanê me yê mezin
Ehmedê Xani ye. Niha bi nav û naveroka vê
destana evini ya manzûm, piyeseke ji heye. Ev piyeseke
ji ali helbestvanê meyê hezkîrî Eskerê Boyik va hatiye nivîsandin.
Salên çûyî piyeseke Boyik, wek pirtûk di nav
Weşanên Roja Nû da çap bû û gihîştê destê
xwendevanan. Niha li Elmanyayê, ew ji
aliyê şanogerên Koma BOTAN
va tê pêşkêş kirin.*

DESTANA MEMÊ ALAN

Welatê me bi destê dijminan bûye kolonî, li ser gelê me zêrandin û çewisandinek gelek mezin her berdewam dike. Ji ber vê yekê çanda me ji aliyê zargotînê va pîr dewlemend e. Wexta fesal ketiye destê Kurdan, zargotînên xwe bi usûleke edebî û li gor çaxên ku tê da diji, kirine nav nivîsaran. Bi vi teherî gelek afirandinên giranbûha pêşkêşî xelkê xwe û yê dinyayê kirine. Ji ber ku hin me welatê xwe rîzgar nekiriye, gelê me azad nîne, hin zehf tîştên zargotînî nehatine nivîsandin. Herusa her roj bi mirîna kal û pîrên me, pîraniya ew xezinên me ji tevi wana dîçine gorê, binax dibin. Lema divê em bêwestan wana ji devên pîr, kal, dengbêj, qewlîkbêjan kom bikin da ku hêj bi temami wînda nebûne.

Bêşik di nava zargotînên me da ciyê herî pêşîn ê destana "Memê Alan" e. Ev destan hezar sal berî bûyîna Îsa pêxember heta niha di nav Kurdan da tê gotinê. Di seranserî Kurdistanê da

her bi devkî tê gotin û stranê. Gor gotinên pîsoran, destanek wek a Memê Alan di nav gelên Ari da hebûye. Di sa bi gotinê Îrannasê Danîmarkayî A. Christensen, berî bûyîna Îsa pêxember bi navê Chares de Mitylêne niviskarek Yewnanî, destanek wek destana Memê Alan

***Destana Kurdan a kevn û qedim
Memê Alan, bi destê filozof,
edib û mamosteyê mezin Ehmedê
Xani bûye heykelek di nav çand
û edebiyata me da.***

nivîsiye. Usa diyar e ku, bîngeha destanê di sa di nav gelên Ari da bûye.

Cara pêşîn A. Socin di sala 1890 da li Petersburgê, bi Elmanî bi zaravê Botanî ev destana han çap kirîye. Piştra qimeta wî hatiye ditin û di sala 1978'an da li Îstebolê bi Tîrkîya wî va, di sa di sala 1990 da li Elmanyayê li bajarê Kolnê tenê Kurdiya wê di nav Weşanxana Riya Azadî da hat weşandin. Roger Lescot eslê des-

Didemek ji piyasa "Mem û Zin"

tanê ji devê du dengbêjan Mişo û Sebriyê Mihacır girtiye û nivisiye. Lî ser pirtûkê resmek pîr cıwan ê memê Alan û Zina Zêdan bi temsili hatiye çêkirin û pirtûk gelekî bedew û xweşik kiriye. Ji ber ku her Kurd naveroka destanê dızane, Memê Alan, Zina Zêdan, Mir Ezin, wezirê wi yê fêlbaz û nebaş Bekoyê Ewan, her sê bira Hesên, Çeko û Qeretacdin û yên mayin nas dîkin, ji ber wê yekê em ji behsa wan nakin.

MEM Û ZIN

Destana Kurdan a kevn û qedim Memê Alan, bi destê filozof, edib û mamosteyê mezin **Ehmedê Xani** bûye heykelek di nav çand û edebiyata me da. Xani ew destan bi usûleke edebî û wek şîer nivisiye, ew afirandina bêhempa diyari gelê Kurd kiriye.

Aleksandır Jaba di sala 1860 da li Erzuomê li konsolosxana Ūrsan bûye. Jaba bi alikariya Melle Mehmûdê Bazidi destnivisara Mem û Zînê bi xwe ra birîye Petersbûrgê, li wîra di kovara firansîzi Mêlanjê Asiatik da kurtayiya Mem û Zînê çap kiriye. Ew berhema delal û tekûz heta niha bi gelek zîmanan hatiye weşandinê.

Nivîskar û helbestvanê Kurd Eskerê Boyik ji ewi kiriye şanoyek xweşik. Ew şano di sala 1989'an da di nav Weşanê Roja Nû da bi tipê latîni çap bûye. Ev şano 13 ê meha Tirmehê li

bajarê Kolnê, ji aliyê şanogeriya BOTAN cara yekemîn li sehnê hate leyistinê.

Di dema Ehmedê Xani da, pîraniya şair û nivîskar afirandinê xwe bi zîmanê Erebi yan ji bi zîmanê Farisî dînvîsin. Lê belê zanayê Kurd, pirtûk û nivîsarên xwe bi zîmanê Kurdi dînvîsi, sebebê wi kari jî weha diyar dîkir:

*"Da xelq-ı nebêjûn ku "Ekrad"
Bê merîfetin, bê esl û binyad
Envaê milel xwedan kutêbin
Kurmanc-ı tenê di bê hesêbin"*

Bêşik li gor wê çaxa ku Ehmedê Xani jiyaye, gelek bêjeyên Erebi û Farisî ji ketine nav afirandinan, her usa di nav pirtûka Mem û Zînê ji ew kelîme û gotinên biyani henîn. Lê, ewana qiymet û bilîndiya wê berhemê kêmkirin. Dema ew berhemê kete nava literatura cihanê, hat ditin ku wek Romeu Julietta Shekspir, mina Şehnama Firdewsi, wek Leyla û Mecnûna Nizami giranbuha ye. Bi şikil û şemal, bi qafiye û rêzkirina hevokan berhemek klasîk e, lê ne wek ên sade, klasîkeke tekûz û edebî ye. Bi gotinek din ew tişt tesirê afirandinê ji aliyê estetik nekiriye. Qalkirina bûyer, salixdana mirov û rewşa mirovan va insan dikare bêje ku pîr dewlemend û xweşik e. Ehmedê Xani, ev destana evindariyê, bi rasti bê gotinê ji xwe ra kiriye arone (bahane) derd û kulê xelkê xwe û

welatê xwe di vê eserê da aniye ser ziman. Qelsî û camêriyê nişanê xwendevanan kiriye. Daxwazên xwe û yê gelê Kurd baş nişan daye.

ŞANOYA MEM Û ZINÊ

Nivîskarê hêja Eskerê Boyik ji ev destana nemir kiriye şanoyek xweşik û delal. Lî Ermenistanê xwestine evê tiyatroyê bilizin lê ji ber hîn tengasiyan nekaribûne biqedin. Lî Kurdistanê Iranê ji şanoya Mem û Zinê nehatiye leyistin. Di Kurdistanê Iraqê da ji gor agahdariyên min şanoyek weha li sehnê nehatiye dan. Niha em dikarin bêjin ku cara yekemîn e şanoya Mem û Zinê di diroka Kurdistanê da weha bi rêk û pêk hatiye leyistinê. Lema qiymeta vê şanoyê gelek e.

Koma şanogeri bi navê BOTAN li Elmanyayê wextek dîr û dirêj e ku li ser vê şanoyê xebatê dike. Kom, komeke profesyonel nine, ewên kar dikin xên ji Ferhedê Feqî gîşk xwendevan an ji karker in. Dijwariyek dîr li ber şanovanan ji ew bû ku, şanovanên keçik an qet an ji pîr hindik Kurdi dizanibûn. Ji aliyê cîl û bergan ewqas zehmeti çênebû, lê disa ji li gor çaxê Mem û Zinê kostum ditin, gelekî çetin bû. Gava mirov astengên jorin dînhêre, mirov bawer nake ku ewqas şanoyek delal ew şanovan derxin meydanê. Lê bi rasti ji ewana diji hemû bê imkaniyatan, pîr baş leyistin, temaşevanan kirine nav xewnek xweş û ew heta dawiya şanoyê ji xewna şirin û xweşik hişyar nebûn.

Bêgotin temamiya şanoyê leyistin zehmet e, him ji wext pîr divê. Lema ji di navbirên sehnê

Niha endamê Koma Şanogeri ya BOTAN xwe amade kirine ku vê payiz û zivistanê, li Ewrûpayê, li gelek cihan vê şanoya bi nav û deng raxine ber çavên temaşevanan.

guhurandinê da, hunremendê xweşdeng û dilsoz Said Gabari kılama Mem û Zinê dîstra, ciyên ku ji aliyê şanovanan nedihate leyistinê bi kîlam tîji dikir. Lema dibêjin ku temaşevan her di xewnê da man ta ku şano qediya. Bi deqîqan li ser piyan temaşevan, bo şanovan û ewên ku keda wana tê da henin çepîkan lêxistin. Razibûna xwe bi wi teheri aşkera kirin.

Rejisorê cîwan lê zîrek û têgîhiştî Ferhadê Feqî, bi rasti bi rojan, bi mehan hevalên xwe gihand, bi wan ra bi saetan xebat kir û gîhişte mîrazê xwe. Niha ewana xwe amade kirine ku vê payiz û zivistanê, li Ewrûpayê, li gelek cihan vê şanoya bi nav û deng raxine ber çavên temaşevanan.

Di şanoyê da rola hemûyan li gori laş û gewde, şikil û şemala wana nebû, bi gotinek dîr Memê yeki bejin kurt, Zinê anegori Memê dirêj, ji hersê birayan Çeko û Qeretacdin anegori Hesên bejin kurt bûn. Salon gelek teng û hewa baş nedistand. Lê amadekariya şanovanan, rêkûpêkbûna sehneyê û mijara piyêsê, me ew kêmasiyên heyî ji neditin.

Koma BOTAN dixwaze ku, barên xort an keçên ku çend rolan bi hevra dilizin kêmbike û hevalên nû peyda bike. Da ku bikaribin hîn baştir û hêsani bilizin. Ji aliyê dîr va, ji bo salonên baştir û firehtir ji ewana xebata xwe didominin.

Endamê Yekitiya Nivîskar û Hunermendên Kurdistan li Elmanya, hemû Kurdên dilsoz û welatparêz ji Ferhedê Feqî û hevalên wi yê jêhati û hêja ra serketinan daxwaz dikin. Bi wi kari va ewana çanda me didin nasin, ji windabûnê xilas dikin û me hemûyan serbilind dikin.

Biro BILINDCI

□

B1 qasi 300 berpırsiyar û nûnerên hêzên Kurd, alım, pıspor û berpırsiyarên dewletên biyani beşdari konferansê bûn. Lı ser çareserkırına pırsa gelê Kurd, ditın û pêşniyarên xwe pêşkêş kırın. Dı dawıya konferansê da gelek bıryarên gıring hatın gırtın. Yek jı wan avakırına *Komela Navnetewi ya Mafên Mırovi ji bo Kurdistanê* bû. Dı damezrandına vê komelê da lı ser 60'i kesên sıyasi, alım, nıviskar û hunermend beşdar bûn.

"Dıvê gelê Kurd bıgıhıje mafê xwe yê çarenûsi"

N. Koçer

Roja 27-28 ê meha İlonê lı paytextê dewleta Elman lı bajarê Bonnê, bı navê "Gelê Kurd: Heta mafên mırovi nebin, pêşeroj nabe" konferansek navnetewi çêbû. Konferans bı navê hukûmeta Saksonyaya Jêrin û "İnsiyatifa Mafên Mırovi lı Kurdistan" amade bû. Dı bı çavnêriya Wezirê Saksonyaya Jêrin jı hate parastın. KOMKAR (Federasyona Komelên Karkerên Kurdistan) û Medico Enternasyonel piştgıriyek xurt dane vê Konferansê. Bı qasi 300 berpırsiyar û nûnerên hêzên Kurd, zane, pıspor û berpırsiyarên dewletên biyani beşdari konferansê bûn. Gelek zana, pıspor û alım lı ser çareserkırına pırsên gelê Kurd bı xurti sekinin.

Konferans bı axaftına Serokwezirê Saksonyaya Jêrin Gerhard Schröder hate vekırın. Gerhard Schröder dı axaftına xwe da lı ser pırsên gıring û pêşeroja gelê Kurd gelek sekını. Gıraniya axaftına xwe da ser helkırına mafên mırovi, demokrasıyê, nermbûna cihanê û mafên gelê Kurd ên çarenûsi. Dı dawıya xeberdana xwe da got: "Em nıkarın mafên gelê Kurd ên netewi

Demek jı konferansê . Foto: Heide Reiss

nebinın û mafên çarenûsi bavêjin pişt guhê xwe".

Gelek gotarvanên wek Jürgen Trittin (Wezirê Parlamentoya Ewrûpa yê Elmanya Federal), Dr. Peter Jankowitsch (Sekreterê Serokwezirê Awusturya), Ann Clywd (endamê parlamentoya İngiliz), Dr. Doeke Eisma (jı Konseya Ewrûpa bı navê Komısyona Penaberan), Prof. Dr. Johann Galtung (İêkolinvanê aştiyê-Norveç), bir û baweriyên xwe gotın, dır û dırêj lı ser pırsa

Komek ji damezrandarên Komela Navnetewî Ya Ji Bo Mafên Mirovî Li Kurdistanê

Kurda sekînin û di gotarên xwe da "Bila ev zor û zulma han zêde dirêj nebe, bila rojek zûtir were sekînan. Ev tarîbûn pîrsa Kurda bincil dîke, bî alemê nade nişandanê. Eger dewletên dinyayê bixwazin, karin mesela Kurda bî rêyek aşîti çareser bikin. Pêwîst e ku mirov di warê navnetewî da li ser rêyek edlîhî û siyasetek bîngehîn bisekîne."

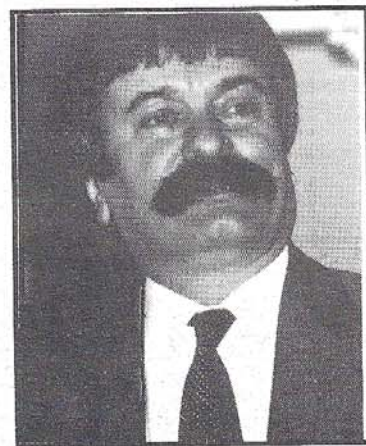
Li ser navê hêzên Kurdistanê, berpîrsiyar peyîvin. Bî navê Eniya Kurdistanê Iraq-Kemal Fuad, berpîrsiyarê Partiya Demokrat a Kurdistanê Iran-Fetah Abdullî û jî Partiya Sosyalîst a Kurdistanê Tirkîyê- Kemal Burkay.

Sekreterê Gîştî yê Partiya Sosyalîst a Kurdistanê Tirkîyê Kemal Burkay, di axaftîna xwe ya Kurdî da li ser çareserkirina mesela Kurda dîr û dirêj sekîni. Burkay, jî bo rewşên dawî û mesela kurda weha got: "Di salên çûyî da di derheqê pîrsa Kurdî da bêdengîyek mezî hebû. Nîha ew bêdengî gelek şikîyaye. Gelên dinyayê êdî hayê wan jî pîrsa kurdi heye. (...) Ango pîrsa Kurdî tenê pîrseke mafên mirovî ye, yan tenê pîrseke hîndîkayî ye? Lê di axaftînen resmî da, yan jî di cîvînên navnetewî da, wek li Saziyên Mîletên Yekbûyî, di cîvînên Helsînkî da, nûnerên dewlet û hukûmetan, yan li gor adet û usûlên berê di derheqê pîrsa Kurdî da bêdeng

dîminin, qet navê wê jî nastînin ser zîmanê xwe yan jî vê pîrsê tenê wek pîrseke "mafên mirovî" yan jî "hîndîkayî" nişan didin û di vê çarçovê da jî bo Kurda hîn heq û azadiyan dîxwazin. (...) Rast e, kurd iro di van welatan da, angû di welatê xwe yê parçebûyî da, xwedan heq û azadiyên hîndîkayîyan e, xwedan heq û azadiyên biçûk jî nînin. Ev yek nişan dide ku çawa zordestîyeke mezî li ser Kurda heye. Li alî dîn, em ne hîndîkayî ne, em mîletek in. Welatê me bî zorê hatiye parçekirin û pîrsa Kurdî pîrseke netewî ye. Û dîvê di vê çarçovê da bê safîkirin. (...) Ango ez, jî bo safîkirina pîrsa Kurdî, rê û esasê bîngehîn nişan didim. Ew jî heqê çarenûsî ye. Wekî hemû mîletan ew jî bo Kurda jî heq e".

Gerhard Schröder

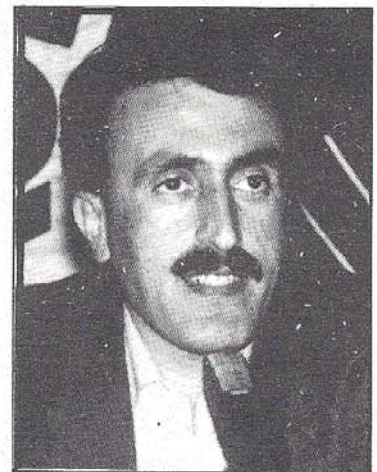
İbrahim Aksoy

Jurgen Trittin

A. Clywd

Fettah Abdulli

Roja duyemin ji qısedarên konferansê lı ser giringiya pırsa Kurda sekınin, dıji dewletên zordar bir û baweriyên xwe gotın û rexne kırıın. Wek: Hans Koschnik (parlamentê SPD ê Elmanya), Claudia Roth (parlamentera Partiya Keskan û endamê Parlamentoya Ewrûpa), İbrahim Aksoy (parlamentê serbixwe ji Tırkiyê), Ahtonis Tritsis (Serokê Belediya Atina) Tove-Kari Viken (parlamentê Norveç), Prof. Ove E. Bring (Pisporê Wezaretê Derva yê Swêd), Prof. Bimal Ghosh (Koordinatorê Milletên Yekbûyi yê lıqê başûr û bakûr-İsviçre), Björn Elmquist (dı Peymana Helsinkiyê da Serokê Federasyona Mafên Mırovi û Serokê Konseya Ewrûpa yê partiyên liberal), Andrew Whitley (dı Komita Rojhilata Navin da berpırsiyarê lıqê Helsinkiyê), Skutnabb-Kangass, Tove Phillipson, Robert (ji Zaninge-ha Danimarka ya zımanzaniyê) û Prof. Nadır Nadırov (ji Sovyetê).

Xên ji van kesên jor, gelek berpırsiyarên mafên mırovi û yê netewi ji hatıbûn. Ji her çar parçeyên Kurdistanê, ji Tırkiyê, parlamentê Ewrûpa, berpırsiyarên eyaletên Elmanya, Finlandiya, Norveç, Swêd, Hollanda, Qıbrıs, Yewnanistan, Bulgaristan, Polonya, İspanya û Amerika.

Dıgel vana bı sedan kes (serokên parlamentoyan, wezir, ronakbir, alım, nivıskar) mesaj şandıbûn konferansê.

Bıryarên Konferansê

Dı dawiyê da gelek bıryarên giring hatın girtın. Daxuyaniya bıryarên konferansê ji bo gelê Kurd bû gaveke giring. Herweha lı dewle-

tên dagırker (Tırkiye, Iraq, İnan û Sûriye) rexne hatın kırıın, bir û baweriyên beşdarên konferansê bı vi awayi hatın diyar kırıın:

- *Divê ji bo gelê Kurd mafên çarenûsi lı ser bingehê serbestiyê were qebûlkırıın.*

- *Divê şer û terora dıji gelê Kurd bête rawestandın!*

- *Divê gelê Kurd ji cih û warên xwe neyê qewırandın, gund û çiyayên wan neyên wê-rankırıın!*

- *Divê lı gor Peymana Helsinkiyê, axaftına Kurdi bı fermi were qebûlkırıın!*

- *Divê êşkence were sekınandın, gırtiyên politik werın berdan û herçi kesên ku ji welat hatine avêtın, cardın vegeırın welat!*

- *Divê dewletên zordar, leşker û polêsên xwe ji Kurdistanê bıksıın!*

- *Divê Waliyê Navçê yê Gışti rabe.*

- *Divê Parti û hêzên Kurd bı rayeki azad bên sazıkırıın!*

Herwısa ji Konferansa Bonnê ji bo mafên Kurda yê çarenûsi, mırovi, demokrasi û hwd. bangi rêxıstınên navnetewi yê wek Milletên Yekbûyi, Rêxıstına Cıvata Ewrûpa, Komisiyona Ewrûpa û berpırsiyarên dewletan kır da ku alı-kariya gelê Kurd bıkıın, mafên gelê Kurd ên hundır û dervayi welat bıparêzın, kıryarên dewletên dagırker protesto bıkıın û ji bo mafên gelê Kurd dı Rojhilata Navin da konferanseki duyemin bıcıvıın.

Konferansa Bonnê ji bo kar û barên navnetewi ji, gaveke giring avêt. Bı navê "Komela Navnetewi Ji Bo Mafên Mırovi Lı Kurdistanê" komeleyek saz kırı.

STRANÊN SERHILDANA AGIRÎ

1

Gelê Kurd, 60 sal berê, di nav şerê azadiya xwe ya miletîyê da ev stranên han hûnandiye. Îro ji ew li welatê me, bi taybeti li bakûrê Kurdistanê, li ali Serhedê ji ser lêvên dengbêjan kêr nabin. Ewana, hûn wek parçeki diroka me ya nêzik û nenwisandi, hûn ji wek edebiyata gel, hêjayi parastinê ne. Berhevkirin û weşandina wan wê ji dirok û çanda me ra bibe xizmeteke mezin.

Di wan da, gelê Kurd, di şerê dji dewleta Tirk da, ango di Serhildana Çiyayê Agri (Girdaxê) da, şervaniya lawên xwe yên mêrxas distirê; zulm û bêbextiya Romê distirê.

Heval A. Bazidi, ji bo weşandinê gelek ji wan stranên berhev kirine. Di vê hejmarê da, em dest pê dikin wan diweşînin.

Redaksiyon

Berevkar: A. BAZIDÎ

ŞÊX ZAHIR

Ji gotina dengbêj Şakiro

Wayê rebenê, tixûbê Iranê wê li hember e
Hela bala xwe bîdê dayê, mîn ê li sibê Xwedê da
li ber çavê kekê mîn dayê, dûrbîn e,
li destê Şêx Zahir, berxê mala Baban xerite ye,
bîrao mîn ji te ra nego, neçe pêşiya te
top û tekerlek û axir makine ye,
sê tabûr eskerê tirkên,
lawo vê sibengê pêşiya te ye,
keseki xêrxwazi xêra tune,
cabeki bîde kirê Celaliya, bêje:
"Şêx Gıyaseddin, belki mala te mirat be
derbek lêxistine, bejna Şêx Zahir, delalê malê
bîrina berxê mala Baban,
kûr û xedar e, bê fayde ye."
Lê lê herê rebenê, rabe sibe ye
Şerê gîran li me çêbû, dewaki li me qewmî
li Şehîdê Gazê, li gola Newêre, tixûbê Iranê
Wayê rebenê bila xwedê xirab bike,
lawo vê mexelê, gazan û beqan,
lo, lo bîra tu sêr bike Kerim efendi
daye pêşiya, eskerê sê hew bêlûk, lê yeman,
dayê welle, Kîçaniyê li ser bist û çar saeta,
keseki xêrxwazi xêra tune,

cabeki bîde kirê Celaliya, bêje:

"Şêx Gıyaseddin, belki mala te mirat be,
derbek lêxistine, bejna Şêx Zahir, delalê malê
mîn rebenê, kuştine, firarê navbeyna sê dewle-
ta."

Lê, lê herê rebenê, sibe ye
Şerê çêbû, li Şehîdê Gazê, li tixûbê Iranê
payiz e, berf dibare, dayê çiqasi nerm e
bîra li rûyê erdê ser me kirîye, minani çerm e,
eskerê sê hew wilayeta gîran
ji êvara xwedê da, dayê hate ser me
Mîn di Şêx Evdirehman gazi kir
Şêx Zahir tu nereve,
rev ji mala me ra çiqasi bêji ewqasi şerm e.
Go: "Hey mala te mirato!
Haya te ji bîrina bîrayê te tune,
topê li ser tiliya mîn xîstiyê,
hela rabe, qutiya mînê cixarê,
ceba mîn derxe, cixareki ji mîn ra bîpêçe
bila bîrayê te bîkîşîne,
hê bîrinê canê mîn germ e.

ŞÊX ZAHIR EFENDÎ

De wi lo lo, wi lo lo, wi bavo

De dayê rebenê, şerekê lı me qewımı
 Belekê Gılıdaxê, qûntarê çiyê
 Qaleki lı me qewımı lı belekê qûntarê çiyê
 Dengê topan û teyaran lı ser me
 Têncê fêza vê belekê
 Ax way lı mın wayê
 Ax way lı mın wayê
 Heyla mın korê qe nemayê
 Rûbar û axa te dınyayê
 Hetani sax bım
 Kula eşıra gıran
 Dılê mın dernayê.

Ax way lı mın wayê,
 Ax way lı mın wayê, mın nemayê
 Şêx Zahir efendi bı sê denga kire gazi, go:
 We ocaxi gıran e, çawa keseki tunine,
 Caweki bibe hewarê vê komekê,
 De mala dê û xwişka bişewite,
 Bila bê ber serê lawê eşiretê,
 Bêje qaydeki vê Ezmiyê,
 De bila destmalê hilde,
 Xwina sor temiz ke pêş eniyê.
 Ax way lı mın wayê
 Ax way lı mın wayê
 Heyla mın korê qe nemayê
 Rûbar û axa (avata) te dınyayê
 Hetani wez ê sax bım
 Kula hêsiriya qız û xortê eşirê
 Dılê mın dernayê.

Ax de wi lo lo, wi lo lo, lo wi bavo
 De dayê rebenê, şerekê lı me qewımı,
 Beleka Gılıdaxê wê lı hember e,
 Qaleki lı me qewımı,
 Beleka Gılıdaxê wê lı hember e
 Erê hêsirê hezar heftsed
 Eskerê vê contirkê kışyaye
 Lı ser eşiretê bı top, bı qûmpare
 Ax way lı mın wayê
 Ax way lı mın wayê
 Heyla mın korê qe nemayê
 Rûbar û avata vê dınyayê
 Hetani sax bım
 Kula eşıra gıran
 Dılê mın dernayê.

Ax de wi lo lo, wi lo lo, wi bavo
 De dayê rebenê, şerekı lı me qewımı

Beleka Gılıdaxê lı devê pırê,
 Qaleki lı me qewımı,
 Beleka Gılıdaxê lı devê pırê,
 Wez ê dınhêrim destê lawê dı eşirê,
 Stuya da makine,
 desta da tomatikê dor bı kın e,
 Xwedê we mêr dızane,
 İsal çend salê lawê eşiretê
 Beri eskerê Romê dane,
 Walgerandine ser qeza vê İdirê.
 Ax way lı mın wayê
 Ax way lı mın wayê
 Heyla mın korê qe nemayê
 Rûbar û avata vê dınyayê
 Hetani sax bım
 Kula hêsiriya qız û xortê eşirê
 Dılê mın dernayê.

Ax de wi lo lo, wi lo lo, wi bavo
 De dayê rebenê, şereki lı me qewımı,
 Beleka Gılıdaxê vê adrêsê
 Qaleki lı me qewımı,
 Beleka Gılıdaxê vê adrêsê,
 Du hezar-heftsed
 eskerê van contırka birine,
 Pıştı xortê eşirê lı vê xetê
 Şêx Zahir efendi bı sê denga kire gazi, go:
 Bila mala bavê dê û xwişka bişewite
 De bila bën cınyazê lawê eşiretê
 Bıkşine padvanê vê Bazidê
 Ax way lı mın wayê
 Ax way lı mın wayê
 Heyla mın korê qe nemayê
 Rûbar û avata vê dınyayê
 Hetani wez ê sax bım
 Kula hêsiriya qız û xortê eşirê
 Dılê mın dernayê.

KEREMÊ HEMO

(Geliyê Zila) - Jı dengbêj Keremê Kor

Lı mın hayê, de Gulizarê bıhar e
 Bırindarê mala bavê mın, deng lı hev kır
 Dılê mın û halê mın, gelo tamam xırab nekır,
 Çûme wêrataza heta erdê Erdişê,
 Mın go: Tu Keremê Hemo yi,
 kılê çavê Sêvê, bavê Seyranê, kekê Nafiyayê,
 Lawo danzdeh sal cezayê te bû,

Eva çî derman e, te simêlê xwe kîr?
 G: Apo, danzdeh sal cezayê mîm bû,
 mîm ra danzdeh roj e,
 Qet ber çavê mîm pere nekîr.
 Bıdlisê Gewer efendî mala xwe şewitand,
 gelo hat lî vîra derbas bû,
 Tanek da mîm, çiqas mîm eser kîr,
 Xeyfek mîm jî hêsirê Geliyê Zila vekîr,
 Giliyê mêrikê koti lî mîm eser kîr.

Axao çûme heta Erdîşê bîlîndciya,
 Çûme aşê da, pîra Heyder Efendî, nav girtiya
 dermaneki wi ra çêkiriye,
 jî mîsqalê, derhemê, jî kevçiya,
 seri lê kîr heta qomçî pêçiya.
 Çawa jehravin birinê simêlê wi
 ta bî ta bîlîndciya.

Wexta Keremê Hemo kuştin, nîzanîm
 koka hêsirê Geliyê Zila me qeliya biraooo...
 Heft salê Erdîşê dexirme ye,
 iya aşê wan sosin bî caxde ye,
 hey hukumetê ser cînyazê Hemo lî hev cîviyane
 dibê Keremê Hemo rake vî ali giha ye,
 heyfa mîm lî ser hêsirê Geliyê Zila gelek maye.
 Lî mîm lê wayê, korê nemayê,
 Mala Dewrêş Begê nava mala dayê,
 Dî singûya ketiye,
 nava hêsirê Geliyê Zila, na, dernayê,
 Ez ê bî çavê hêsir, dilê şikesti çûme koka dara,
 nale nala hêsirê Hemo ye, birango xewa mîm
 nayê.

JI SERJÊKIRINA GELIYÊ ZILA GOTINÊN KEÇA KURD (HACÊ)

Dayê dayê dayê dayê dayê
 Hacê bang dîkîr Husno, Feride!
 Lawo sibe ye qalek çê bûye iro
 Lî ser eşîra Geliyê Zila
 Warê Salîh Begê, Zozanê Sûtê, Kaniya
 Didarê lî delavên herî jor lawo
 Ez pepûk bîm lawo nîzam jî bo çî bû
 Kê bûn û kê û kê kîr?

Kula xwedê bî kul be lawo
 Têkeve mala doqızinci alayê
 Fırqa aliyê Bazidê, Dewrêş Beg tê da ye
 Mihemedê Hesê, Heci Eli
 İro lî kavîlbûya sarisûyê
 Şêx Tahîr hîldaye rûmîştin
 Dayê dî heqê Geliyê Zila da
 Ez hêsir bîm dayê, fesadi dîkîr.

Heyfa mîm nayê lî qîra Geliyê Zila
 Lî kuştina taz-oxlanê, mala Şero bavê Mîzefer
 Dewrêş Begê urt û ocaxê xwe lî dînyayê qelandî
 Lawo derbek lî taz-oxlanê mala Şero bavê
 Mîzefer daye
 Ez hêsir bîm jî bona gustîla zêr
 Tîliya Ūsiv Begê delali dî ber da jêkîr.

Hacê bang dîkîr Husno, Feride
 Lawo sibe ye qaleki çê bûye iro
 Lî ser eşîra Geliyê Zila
 Warê Salîh Begê, Zozanê Sûtê, Kaniya Didarê
 Lî delavên herî jor lawo
 Ez pepûk bîm lawo nîzam jî bo çî bû
 Kê bûn û kê û kê kîr?

Kula xwedê bî kul be, têkeve
 Mala doqızinci alayê
 Fırqa aliyê Bazidê Dewrêş Begê te da ye
 Mihemedê Hesê, Heci Eli lî kavîlbûya
 Sarisûyê Şêx Tahîr dane pêşiyê
 Jî êvar da ez hêsir bîm lawo
 Devê topa û tometîka makînelîyan
 Lî hêsirên Geliyê Zila grêdane.

Heyfa mîm nayê lî qîra Geliyê Zila
 Lî kuştina taz-oxlanê mala Şero, bavê Mîzefer
 Dewrêş Begê urt û ocaxê xwe lî dînyayê qelandî
 Lawo hezar û pêncsed nîfûsên Geliyê Zila
 Jî êvar da kom kîriye, lawo bîriye
 Lî orta Kêzmûk û mîlkê dî nav da
 Kîre qesabxane hêsir îm wayê, wayê, wayê,
 wayê.

Hacê dîgot Husno, Feridê lawo
 Ez nemînim iro jî kê ra nîzam
 İro bîgrim, jî halê kîjan eşîrê ra
 Ez nemînim jî hêsirên Geliyê Zilan ra
 Sêsed qîz û bûkên Geliyê Zila
 Kîrîm makînan, şandin nav dewêlan
 Lawo belkê felek mala te mirat be
 Kê gazında jî te bîke, jî te ra dîgotîm
 Hacê, Husno, Feride hersê xweyîngan
 Sax bîm lî dînê, dî bînê cendekan da
 Jî derdên dînyayê ra lawo ax ku ax...
 Ez ê iro jî bona xelkê Geliyê Zilan
 Dayê bêjim hêsir îm, hêsir îm, hêsir îm,
 Hêsirî taz-oxlanê mala Şero, bavê Mîzefer
 Gula xorta me felekê hey wêl, wêl, wêl, wêl...

(Dewam dîke)

Lihevanin

(BEND-DILOK)

Berevkar: Bavê Zinar

Bûkek ani ji Gimgimê
Daweta wê kir bî def û zirnê
Bûk rind e aqil kê m e.

Bûkek ani ji Elegez
Qelendê wê hezar pez
Bûkê em kîrî merez
Gula malê disa ez.

Ez reş im bîha nakim
Bîçim ser qelaçiya xwe qela kîm
Qimeta xwe bîha kîm.

Keça xwe nadim tu gunda
Dîdime dewlemenda
Bîla jê ra bîkîrî m bazî nê zenda
Ku pê bîçe govenda.

Leylê çûbû zozana
Çêlek anîbû dana
Mêrîk du dar lêxîstî n
Jî bo kofî kîtana.

Lêlê lêlê keçîkê
Destmala çarnîçîkê
Xal xezûr, mêr kûçîkê.

Lêlê keçê rîndîkê

Keçîk çûye mendîkê
Mî n paç kîr bî n qîrîkê.

Lêlê keçê keçî nê
Çavreşê pozpîjî nê
Mî n keçê xwest nedan mî n
Dane lawkê Mêrdî nê

Lêlê reşê reşkeverê
Zêra berde ser kemerê
Dîlê xorta temam lî serê.

Lêlê zerê zerî nê
Sûretsorê rengî nê
Çavreşê dilhebinê.

Lî ser bana ban dîkî m
Paşîk tîjî dan dîkî m
Pê daweta xwe dîkî m
Rûn tune av lê dîkî m.

Lî def û zîrnê xîstî n
Qemerê jî mal derxîstî n
Destê wê bî destê mî n xîstî n.

Lolo kuro kurê pirê
Jî mal derket çû nêçîrê
Nêçîr kuşt avête birê.

Lolo lawo dor bı dor
Lı piştê kemera sor
Dê xanım e bavi tol.

Lolo lawo çavreş i
Dayka xwe ra çı xweş i
Bavê xwe ra zebeş i.

Lo xwediya te daye
Şapık ser şal da berdaye
Dıl ketiye qizmetê
Metê darek lê daye.

Lo xwediyo te minet
Gul barine xet bı xet
Gula rınd para mın ket.

Mêvanê mın i Tırk e
Vedike bendê kurk e
Sê beroş dew fir dıke
Hela dibê hindik e.

Peyak hate nav êlê
Xezal rûnişt ber sêlê
Jınık bı qurban bibe
Xala reş lı sımêlê.

Qiza mın Zina zer e
Zêr bıqşine beranber e
Hê hezar pez lı ser e
Ki dixwaze pêşda were.

Qiza mirê serayê
Nav gunda da geriyayê
Çarix gore qetiyayê
Kesi nanek nedayê.

Qiz im qiza vi beri
Siyar hatın ber deri
Hemi bûne muşteri.

Qurban bıbım sê cara
Jê ra tinum sê yara

Yek vedıke doxinê
Yek dıkeve kulinê
Yekê ser deva rûnê.

Rındê tê ji derda
Qotık ser kofiyê da berda
Xort tev rabûn ji berda.

Şıvano hıke mıke
Gazi miha qer dıke
Elbê tiji şir dıke
Hêdi hêdi fır dıke.

Tu mirê nav miran i
Beranê nav kerıyan i
Peyayê dû zeriyan i.

Xwezgini sed û si ne
Dı malê da rûnişti ne
Xwezginiya qebûl nakım
Hemi ti û birçi ne.

Xwezıla şerek derketa
Hesıkê mın nav keta
Şûr lı milê rast keta
Hewar lı birê daketa.

Xezalê çêlek dotın
Kılamê xweş dıgotın
Dıl-cigerê mın sotın.

Wi xwedayo te daye
Zerê bın da pal daye
Beko jinê berdaye
Xesiyê ji kerba rih daye.

Zina mın çavhêşin e
Nav gunda da xwe dıhejine
Çûbû kaniya Qodaxa
Ji bavo ra avê bine.

BEREVOKA TERMAN

TERMÊN COXRAFÎ

Welat
Dewlet
Hukûmet
Parlament
Paytext, serbajar
Bajar, şar, şehr
Wilayet
Belediye
Bajarok, şaroşke
Nehiye
Gund
Gom
Mezra
Navçe, herêm
Dever, der, cih, şûn
Ali, hêl; hewîrk
Tax, tar, gerek
Kolan, şeqam, cade
Kuçe, zîkak
Hawîrdor, derûdor, dorber, dormedor
Per; qerex, kêlek, kenar

Derya, behr
Gol
Gom, gomik (golên biçûk)
Çem, çom
Rûbar
Kani
Çavkani
Bîr
Çiqilçem, zîreçem
Tavgeh, şip
Şip, şirşar; lêjaw
Co, cuh, coge
Cok, kanal
Lehi, lêmişt, laser, sêlav, lafaw, lêke
Gırav; dūrge
Nivgırav
Komgırav; komelêk dūrge
Delav, kendaw, xeliç
Perav, xerexê derya, qerexê avê
Zık (jı bo avên çem û deryayan ên zıkdayi ra tê gotin)
Poz
Bender, liman
İskele, skele
Buhura keştiyan
Pêl, şepol
Pêlbır, pêlşikên, şepolbır
Seküyê avê
Bendav
Pır, pire, pırd

Çiya, şax, koy, kêw
Zencireçiya
Geli
Fırinek, zerif, zere
Zozan; çiya
Gır, top, tepe
Navser, sertar, serger, serişax
Newal, dol
Buhur
Zuxur
Deşt, deyşt

Rast, best, berri
Kaş, hevraz, serejor, pal,
Berpal
Berwar
Gaz
Berroj
Serejêr, serbijêr, serberjêr
Quntar
Şikeft
Berqef

Rê
Çarrê, xaçerê, çaterê. çaryan (ciyê ku du rê hev-
du xaçki dibirin)
Sêrê
Durê, duryan
Hesinrê
Otorê
Şiverê, şivile; şivanrê
Korerê
Qetekrê
Averê
Tunêl

Zevi, erd
Şûv, şov
Mêrg
Beyar
Axpın
Çeregeh
Daristan; rêl, dehl
Devi, teraş, dewe
Dar, dirext
Bax
Bostan, bistan
Rez
Baxçe
Sinor, tixûb

Hesin, asın
Gûhesin
Pola, mıfırq
Çınko
Bafûn, aliminyûm
Bınc, zerd
Bronz, tûnc
Sıfır
Rısas, gulle, qurquşım
Lihêm, qela
Rıji, reji, xelûz, komır, zuxal
Zêr
Ziv, zêw, sim
Almas, elmas
Gewher
Kariban

Berf, befır
Zıpık, teyrok, terız, terze
Xilorık, glêrc, savarok
Şelape, şilope (berf û baran bı hevra)
Baran, şılı
Xunav, avi
Xusar
Hişkahi; sayi
Xweşi

QUNCIKÊ ZAROKAN

ROK ÇIROK ÇIROK ÇIROK ÇIROK ÇIROK ÇIROK ÇIROK ÇIROK ÇIROK Ç

Hepûnê

Carekê jî caran gurek hebû, navê wi Hepûnê bû. Hepûnê dî cıwaniya xwe de pır jir û jêhati, merd û mêrxas bû. Wi tim pêşî dikişand, êriş dıbir ser keriyên pez, garana ker û dewaran. Lê pır bî hesab û plan bû. Jî ber van çalakiyên wi yên hêja, nav û dengê wi lî çar aliyê çol û çiyayan, deşt û newalan, bajar û gundên wi welati bî qenci belav bûbû.

Lê sal derbas bûn û Hepûnê pır bû. Nema karibû wek demên berê ne mêrxasi ne jî qenci bıkıra. Qewet û taqeta wi jî nema bû. Çaxê dıket kêleka keriki pez, kûçikên şıvanan pê dihesiyan, êriş dıbirin ser û wi perişan dıkırin.

Rojekê Hepûnê dî nav deviki de birçi û birindar mexel ketibû. Dit ku wa gureki cıwan dî çax û benga xwe de hıme hıma wi ye û berpê de tê. Gurê cıwan nêzi

Hepûnê bû. Sılav lê da û sekini, paşê pırsa hal û wextê vi gurê pır û birçi kır. Çaxa nas kır ku ev pırê han Hepûnê ye, pır kêfxweş bû. Jî ber ku bav û kalê wi jê ra qala Hepûnê kırıbûn. Gurê cıwan rabû ser xwe û got:

- Bêje Apê Hepûnê, te çı dıbê?

Hepûnê:

- Xorto wek ku tu dıbini, ez birçi û birindar ım.

Gurê cıwan:

- Qet xema nexwe, nıha ez diherım û jı te ra beratan dıkım kom û tēm.

Wextê Gurê cıwan kır ku here, Hepûnê gazi wi kır û got:

- Xorto lı qusûrê menêre, gelo tu jı kijan qulê û kijan dêlê yi?

Gurê cıwan:

- Apo, ez jı qula berroj û dêla belek ım.

Pışti xortê me çû, Hepûnê bav û kalê wi ani bira xwe ku ew tol bûn. Lê wi hêvi kır ku xort ne wek wan be.

Pışti qedereki Gurê cıwan xwe gıhandıbû nêzi keriki pez û bı careki xwe davê nav kerî. Kûçikên şivana zû lê hay bûn û berdanê. Gur reviya û dı ber deviya ku Hepûnê lê mexel ketıbû, wek bîrûsk derbas bû. Ew bı qeweta lıngan û cıwaniya xwe xılas bû. Lê rebenê Hepûnê ket dev û dıranên kûçikên har û din. Wan, ew jı haleki xıstın haleki dın û çûn. Rebenê Hepûnê dı cihê xwe de dıkr kaze kaz û ûrin. Lê bêfeyde bû.

Disa rojeki jı rojan dit ku, waye şopek tê. Baş mêze kır, ku gureki dın e. Ew jı cıwan û çeleng e. Wi jı sılav lê kır, lı hal û demê wi pırsi, paşê nas kır ku Hepûnê bı nav û deng e, pır kêfa wi hat û got:

-Bêje apê Hepûnê! Ez karım jı bo te çı bıkim? Te çı dibê?

Hepûnê:

Xorto! Wek ku tu jı dibini ez nexweş, bîrindar û bîrçi me.

Gurê cıwan:

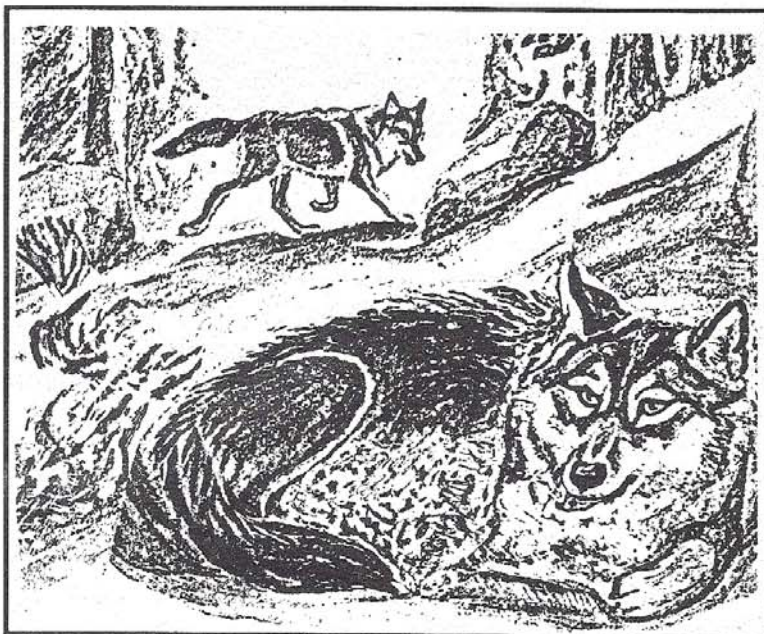
- Baş e apê Hepûnê, tu lı vır be ez ê niha bêm.

Çaxa Gurê cıwan bı rê ket, Hepûnê gazi kır û got:

- Xorto, heger pırs ne eyb be gelo tu jı kijan qulê û kijan dêlê yi?

Gurê cıwan:

- Ez jı qula nezûr û dêla şın ım.

Xort bı rê ket û çû. Dû re Hepûnê ket xem û xıyalan û fıkrı, ku pır derbên bav û kalê vi xorti hebûne. Û jı ber vê yekê hêvi dıkr, ku ev xort jı wek wan be.

Gurê cıwan baş zanıbû, ku bê zırar wê çawa berateki çêke. Wi tu cari êrişi ser keriki nedıkr. Xwe vedıřart û çaxa hın gisk, mih an kar jı keriyê xwe dıman an jı dıterıqın, ew dıgırtın. Vê carê jı weha kır, 2-3 gewde ani û dani ber apê xwe Hepûnê. Pışti Hepûnê têr xwar, bîrinên wi jı alast û rehet kır. Hepûnê rojên xwe yên dawı dı xweşiyê da derbas kır. Û şireta wi jı cıvata wi re ev bû: "Heger kesên bı hıř û aql dı nav me de pır bûna, ew ê navê me ne har bûya.

91.10.20

Barino

Weşanên Nû

1

Navê pirtûkê:

"KURDISTAN"

(Rojnama Kurdi ya pêşin, ku di navbera salên 1898-1902'an da li Mîsîrê jî alî Miqdad Midhet Bedîrxan va hatiye weşandin).

Wergêr jî tipê Erebi bo tipên latini: M. Emin

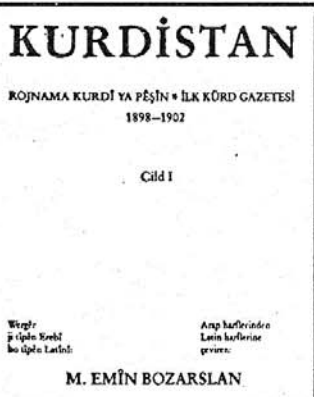
Bozarslan

Weşanxane: Weşanxana Deng, Cild I-II, Swêd, 1991

Naverok : 26 hejmarên rojnameya "Kurdistan" ên orijinal bi wergêra tipên latini (ji tipên Erebi), bi du cildên xweşik û tekûz ji nû va hatiye weşandin.

Ji nû va çapkirina hejmarên rojname "Kurdistan", layiqê hemû pesnên hêja ye. M. Emin Bozarslan bi xebatek dûr û dirêj, hemû nivîsarên rojnameyê jî tipên Erebi wergêrandiye tipên latini. Li gor agahdariya M.E.Bozarslan, 31 hejmarên "Kurdistan" derçûne û ji 31 hejmaran 26 hejmar hatine ditin û tevi orijinalên wê di van cildan da hatine çapkirin.

106 rûpelên cilda yekem, ji pêşnivîsara M.E.B. bi xwe pêk tê. Di vê pêşnivîsarê da li ser rojnameya "Kurdistan" agahdariyên gelemperi, li ser naveroka rojnameyê û nasandina çapa nû pêşkêşiyê dewlemend û hêja cih girtiye. Pêşkêşî him bi zîmanê Tirkî him jî bi Kurdi ye.

2

Navê pirtûkê :

"Kilam û Stranê Kurdi"

Amadekar : Mehmet Bayrak

Weşanxane : Öz-Ge, Ankara, 1991

Naverok : Li ser muzika Kurdi lêkolîn û antolojiya stranên

Kurdi.

84 rûpelên vê pirtûkê cih dide lêkolîn, guftûgo, hevpeyvîn û nivîsarên ser muzika Kurdi. Di van nivîsaran da siyaseta helandinê (asîmilasyon) ya ser muzik û çanda Kurdi, sistema stranên Kurdi (ji Nûra Cewari), hevpeyvîn bi stranbêjên Kurd ên navdar ra, lêgerina stranên Kurdi di muzika Tirkî da û hwd. tên pêşkêşkirin. 216 rûpelên mayî, ji 208 kîlam, stran û lawîjên Kurdi pêk tînin. Beşek jî van stranan tevi notayên muzikê hatine pêşkêşkirin.

3

Navê pirtûkê:

"VII-X. Yüzyıllarda KÜRTLER" (Di Sedsalên 7-10'an da Kurd)

Nivîskar : Arşak Poladyan

Wergêr bo zîmanê Tirkî : Mehmet Demir

Weşanxane : Öz-Ge, Ankara, 1991

Naverok : Li ser bîngeha serçavîyên di-

roknaş û erdnîgarinasên Erebi, beşek jî diroka gelê Kurd tê rawekirin. Ango di zemanê xelîfetiya Ereban da şerê navbera eşîrên Kurd û Ereban, koçên Kurdan û heta qebûlkirina ola îslamî di vê pirtûkê da dertê ronahiyê.

Ev berhem, derheqa jîyan, din, erdnîgari, eşîrên Kurd da gelek agahdariyên diroki yê hêja dide û rewşa Kurdan a navbera sedsalên 7 û 10'an rawe dîke. Pirtûk jî 112 rûpelan pêk hatiye.

4

Navê pirtûkê :

"Çend Rûpel ji Diroka Gelê Kurd"

Nivîskar : Dr. K. Mezher Ehmed

Wergêr bi zaravê Kurmancî : Elişêr
Weşanxane: Apec-Tryck och Förlag, Stock-

holm, 1991

Naverok: Ji şanzdeh mijarên diroki yên derheqa Kurd û Kurdistanê pêk tê. Dî vê berhemê da li ser diroka şaristani (medeniyet), zimanê Kurdî, "Şerefname"-ya Şerefxan, serhildanên mezîn ên Kurdistanê û karakterên wan, çapemeniya Kurdî, edebiyat, belgeyên li ser diroka Kurdistanê û gelek mijarên mayîn tîn pêşkêş kirin.

Pirtûk ji 274 rûpelan pêk tê û bi awayeki cihê diroka Kurd û Kurdistanê cardin radixe ber çavê xwendekaran.

5

Navê pirtûkê: "Rojek ji Rojên Evdalê Zeynikê", Roman

Nivîskar: Mehmet Uzun

Weşanxane: Weşanên Welat, Stockholm, 1991

Naverok: Beşek ji jiyana û serpêhatiyên dengbêjê Kurd ê efsanewî û bi rûmet EVDALÊ ZEYNIKÊ, wek roman hatiye nivîsandin. Dî gel jiyana û serpêhatiyên Evdalê Zeynikê hîm bûyer, tore û edetên Kurdis-tanê, jiyana eşirî û serhatiyên wek din hatine pêşandan.

6

Navê pirtûkê: "Kürtçe Grameri" Kurmancî Lehçesi (Gramera Kurdî)

Nivîskar: Emir Celadet Eli Bedîrxan û Roger Lescot

Weşanxane: Institut Kurde De Paris, Fransa, 1990

Naverok: Wek ji navê pirtûkê jî tê xuyan, bîngeha rêzimanê Kurdî yê zaravayê Kurmancî hatiye pêşkêşkirin.

Ev xebat 20 salên Celadet Eli Bedîrxan stendiye. Dî warê gramera zimanê Kurdî da, otoriteyeke bîngehin e û bi saya xebata vî zîmanzan û edebiyatnasê bi rûmet, zîman û edebiyata Kurdî ya nivîskî gihîştîye hevdemiyê.

Gramera C. Bedîrxan

dî kovara Hawarê da hatibû weşandin. Dî wê navberê da, C. Bedîrxan û Roger Lescot hevdu li Sûriyê dînasin. Piştî Roger Lescot vê berhemê werdigerine zîmanê Fransîzî. Ev xebat şirik, jî ber mîrîna C. Bedîrxan temam nabe û demek

dûr û dirêj bi wî awayî dimine. Roger Lescot, cardin gramerê raçav dîke, kêmasiyên mayîn temam dîke û jî bo vejandina giyanê C. Bedîrxan vê berhemê, bi navê "Grammaire Kurde" (Dialecte Kurmandji) di sala 1970 da dîde weşandin.

Par jî, ev berhem bi zîmanê Kurdî-Tirkî jî alî weşanxana Institutaya Kurd a Parisê cardin hate weşandin û bi vî awayî jî bo xwendekarên Kurdistan û Tirkîyê xîzmetek hêja bi cih anî.

7

Navê pirtûkê: "Gülümse Ey Dersim" (Bikene Ey Dersim) - Roman, Cild II, Rûp:460

Nivîskar: Münzûr Çem

Weşanxane: Weşanên Riya Azadi.

Naverok: Münzûr Çem di cilda yekem a

berya vîya da, jî sala 1930 heta 1937, bûyerên siyasi û şerê navberê gelê Kurd ê Dersimê û dewleta Tirk anibû zîman.

Dî cilda 2'an da jî, qirkirina gelê kurd a 1938 hatiye nivîsandin. Nivîskar mijarê vê romanê, jî bûyerên rasti wergirtiye. Ew bi xwe jî hêla Dersimê ye û cih bi cih, jî bo amadekirina vê berhemê materyal berev kirîye, bi kesên ku wan bûyeran jiyane ra hevpeyvîn kirîye û nav bi nav deverên şer kifş kirîye. Navê gund, dever, geli, çiya û kaniyên romanê, navên rasti ne. Û herweha pîraniya navên qehremanên romanê jî, nehatine guhartin.

Xebata Münzûr Çem bi van herdu cildan kuta nabe. Cilda sîsiyan jî li ber çapê ye. Ev romana diroki û belgekirî, jî bo lêkolînan û xwendekarên Kurd û Tirk çavkaniyeke hêja ye.

8

Navê pirtûkê: BAWERÎ

Nivîskar: Ahmedê HEPO

Weşanxane: Azerneşîr, Bakû, 1990, 116 pûpel.

Naverok: Pirtûka nivîskarê Kurd Ahmedê Hepo, jî serhatiyeye dirêj û jî çend biranînên kurt pêk tê. Mîrxasiya jîneke kurd bi navê Hezare, û jiyana eşirên Kurd babeta pirtûkê ya se-reke ye. Kesên ku bi alfabeya Kurdî-Kirilî dîzanin, dikarin vê xebata hêja bi hewasiyeke mezîn bixwinin.

